

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА АНГЛІЙСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ**

Кваліфікаційна робота

магістра

**на тему СИСТЕМНИЙ АНАЛІЗ МАОРІЙСЬКИХ
ЗАПОЗИЧЕНЬ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ**

Виконала: студентка 2 курсу,
групи 8.0358-а
спеціальності 035 Філологія
спеціалізації 035.041 Германські мови
та літератури (переклад включно),
перша – англійська
освітньо-професійної програми
Мова і література (англійська)

Нікуліна Анастасія Миколаївна

Керівник д.ф.н., проф. Козлова Т. О.

Рецензент д.ф.н., проф. Приходько Г. І.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет іноземної філології

Кафедра англійської філології

Освітній рівень магістр

Спеціальність 035 Філологія

Спеціалізація 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська

Освітньо-професійна програма Мова і література (англійська)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____

« ____ » _____ 2020 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА
НІКУЛІНІ АНАСТАСІЇ МИКОЛАЇВНІ

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи магістра (проекту) «Системний аналіз маорійських запозичень в сучасній англійській мові» _____

Керівник кваліфікаційної роботи (проекту) Козлова Тетяна Олегівна
к.ф.н., проф.

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом ЗНУ від «22» квітня 2019 року № 597-с

2. Строк подання студентом кваліфікаційної роботи (проекту) 08 січня 2020 року

3. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи (проекту)

Теоретичні засади теорії мовного контакту; маорійські запозичення як невід'ємна складова англійської мови Нової Зеландії.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно зробити):

1) здійснити огляд теоретичних джерел; 2) розглянути маорійські запозичення в сучасній англійській мові; 3) виявити особливості контактування автохтонної мови маорі з новозеландським варіантом англійської мови; 4) визначити сфери максимальної концентрації маорізмів 5) встановити особливості функціонування запозичених лексем.

5. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи (проекту)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Вступ	Козлова Т. О., д.ф.н., проф.	22.04.2019	22.04.2019
Розділ 1	Козлова Т. О., д.ф.н., проф.	26.05.2019	26.05.2019
Розділ 2	Козлова Т. О., д.ф.н., проф.	28.10.2019	28.10.2019
Висновки	Козлова Т. О., д.ф.н., проф.	10.12.2019	10.12.2019

6. Дата видачі завдання 22.04.2019

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи магістра	Строк виконання етапів роботи (проекту)	Примітка
1.	Пошук наукових джерел з теми дослідження, їх аналіз	травень 2019	Виконано
2.	Добір фактичного матеріалу	травень 2019	Виконано
3.	Написання вступу	травень 2019	Виконано
4.	Написання теоретичного розділу	червень 2019	Виконано
5.	Написання практичного розділу	листопад 2019	Виконано
6.	Формулювання висновків	грудень 2019	Виконано
7.	Проходження нормоконтролю	грудень 2019	Виконано
8.	Одержання відгуку та рецензії	січень 2020	Виконано
9.	Захист	січень 2020	Виконано

Автор роботи несе персональну відповідальність за відсутність в роботі несанкціонованих текстових запозичень (академічного плагіату)

Магістрант _____
(підпис)

А. М. Нікуліна
(ініціали та прізвище)

Керівник роботи _____
(підпис)

Т. О. Козлова
(ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено
Нормоконтролер

(підпис)

М. В. Залужна
(ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Дипломна робота – 71 стор., 128 джерел.

Об'єкт дослідження: лексика новозеландського варіанту англійської мови.

Мета роботи: полягає у встановленні структурно-семантичних та функційних особливостей маорізмів, визначення їхнього комунікативного потенціалу у спілкуванні носіїв новозеландського та інших варіантів англійської мови.

Теоретико-методологічні засади: ключові положення теорії мовного контактування, розроблені в лінгвістиці (У. Вайнрайх, Ю. О. Жлуктенко, С. В. Семчинський, S. G. Thomason, К. С. Захватаева та ін.).

Отримані результати: автохтонна мова маорі та новозеландський варіант англійської мови протягом багатьох століть перебувають в безпосередньому контакті. Результатом цього мовного контакту стала велика кількість запозичень з мови маорі. Серед маорізмів є лексеми, морфеми і навіть фрази. Запозичення використовуються у всіх видах дискурсу та виконують значну кількість функцій. Серед них номінативна — маорізми заповнюють лакуни, що утворюються в англійській мові через відсутність у ній певних понять. Запозичення з мови маорі, асимілюючись в мові, приймають участь у словотворчій деривації та в процесі конверсії. Маорійські запозичення зробили англійську мову Нової Зеландії етимологічно різноманітною та надали їй експресивності та мелодичності.

Ключові слова: *мовний контакт, маорізми, автохтонна мова маорі, новозеландський варіант англійської мови*

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ПРОЦЕСІВ МОВНОГО КОНТАКТУВАННЯ.....	7
1.1 Традиції вивчення процесів мовного контактування.....	7
1.1.1 Поняття мовного контакту.....	7
1.1.2 Типи мовних контактів.....	11
1.2 Чинники та наслідки мовних контактів.....	14
1.3 Запозичення як важливий результат мовних контактів.....	19
1.4 Інноваційні підходи до аналізу мовних контактів.....	24
1.5 Процедура аналізу маорізмів в новозеландському варіанті англійської мови.....	27
РОЗДІЛ 2 ЗАПОЗИЧЕННЯ З МОВИ МАОРІ В НОВОЗЕЛАНДСЬКОМУ ВАРІАНТІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....	31
2.1 Історичні умови формування новозеландського національного варіанту англійської мови.....	31
2.2 Загальна характеристика запозичень з мови маорі в англійську мову Нової Зеландії.....	34
2.3 Продуктивність маорізмів у словотворчій деривації.....	38
2.4 Комунікативний потенціал маорізмів.....	45
2.4.1 Елімінація лакун.....	45
2.4.2 Експресивізація комунікації.....	50
2.4.3 Роль маорізмів у позначенні ключових понять новозеландської культури	53
ВИСНОВКИ.....	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	61

ВСТУП

Проблема мовного контактування традиційно розглядається у нерозривній єдності з питаннями контактування культур [Вайнрайх 1979; Жлуктенко 1966, 1974; Семчинський 1988; Thomason 1988; Захватаева 2010].

Про актуальність досліджень мовного контактування свідчить низка праць у вітчизняному та зарубіжному мовознавстві [Серебренников 1955; Їжакевич 1969; Ильяшенко 1970; Clyne 2003; Siemund 2008]. Інтерес до цих питань пояснюється складністю механізмів та результатів впливу систем в контакті на різних рівнях мовної структури [Бердникова 2005; Аксютіна 2010; Крысин 1993; Huber 1977; Domingue 1983; Muysken 2013]. Зазначене стимулює багатоаспектне і міждисциплінарне вивчення особливостей мовного контакту [Grosjean 1982; Родина 2016; Єфименко 2018; Мацнева 2016; Ульяницкая 2017] та його зв'язку з контактом культур [Багана 2010; Rash 2013; Сталтмане 1981].

Аналіз робіт з проблематики формування національних варіантів англійської мови, зокрема новозеландського варіанту [Bell, Koenraad 2000; Hay, MacLagan, Gordon 2008; Turner 1972] засвідчує важливу роль автохтонних запозичень в еволюції лексики. Всебічно досліджено історію транспортації англійської мови та інших мов-мігрантів до Нової Зеландії [Bell, Koenraad 2000], відмінні риси новозеландського варіанту англійської мови [Hay, Gordon 2008; Turner 1972]. Проте роль маорізмів в англійській мові Нової Зеландії залишається маловивченою [Герман 2013; Козлова 2019; Турченко 2016].

Актуальність дослідження зумовлено поживанням наукового інтересу до мовних контактів, розвитку білінгвальних культур, процесів лінгвокультурного симбіозу.

Мета роботи полягає у встановленні структурно-семантичних та функційних особливостей маорізмів, визначення їхнього комунікативного

потенціалу у спілкуванні носіїв новозеландського та інших варіантів англійської мови.

Реалізація мети передбачає розв'язання таких **завдань**:

- розглянути теоретико-методологічні проблеми вивчення процесів мовного контактування;

- розробити послідовну процедуру системного аналізу маорізмів в новозеландському варіанті англійської мови;

- розглянути особливості формування новозеландського варіанту англійської мови;

- представити загальну характеристику запозичень з мови маорі в англійську мову Нової Зеландії;

- визначити сфери максимальної концентрації маорізмів;

- виявити продуктивність маорізмів у словотворчій деривації;

- проаналізувати функції та окреслити комунікативний потенціал маорізмів.

- **Об'єкт** дослідження становить лексика новозеландського варіанту англійської мови.

- **Предметом** дослідження є структурно-семантичні та функційні особливості маорізмів.

У дослідженні застосовано комплекс **методів**: *метод суцільної вибірки* та *описовий метод* для інвентаризації та інтерпретації маорійських запозичень, *метод безпосередніх складників* — для визначення морфологічної будови аналізованих одиниць, *метод аналізу словникових дефініцій*, етимологічного аналізу, компонентного аналізу, а також контекстологічного аналізу — для розкриття змісту запозичених одиниць, їхніх актуальних значень; *функційний метод* — для з'ясування набору функцій, які реалізують маорізми в сучасній англійській мові, зокрема в новозеландському національному варіанті та цілісній системі поліетнічної англійської мови.

Матеріал дослідження становить авторська картотека, що складається з 479 маорійських запозичень, виокремлених з словників [Orsman 1997; Williams 1844; Briggs 2013], електронних баз даних, матеріалів регіональної преси, художніх текстів (45 джерел).

Особистий внесок: розроблено послідовну методику аналізу запозичень з автохтонної мови маорі в новозеландському варіанті англійської мови.

Теоретичне значення роботи полягає в тому, що вона поглиблює уявлення про особливості новозеландського варіанту англійської мови. Робота є певним внеском у розвиток таких галузей, як лінгвокультурологія, етнолінгвістика та регіоналістика.

Практична цінність роботи полягає у можливості використання результатів та ілюстративного матеріалу дослідження у викладанні курсів з лінгвокраїнознавства та регіонального варіювання англійської мови.

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні положення роботи висвітлено в доповідях на 2 наукових конференціях — The 1st Young Reseacher`s International Web Conference “Communication in the Expanding Intellectual Space”, Czestochowa, Zaporizhzhia, Lviv (March 25, 2019); XI Міжвишівська студентська науково-практична конференція «Різдвяні студентські наукові читання: *Vita in lingua*», Запоріжжя (6 грудня 2019).

Публікації. Проблематику, теоретичні та практичні результати дослідження висвітлено в 4 публікаціях, зокрема у 2 статтях, з яких 1 надруковано у зарубіжному періодичному журналі та 1 — прийнято до друку у фаховому виданні України, у 2 збірках матеріалів наукових конференцій:

1. Kozlova T., Korniusyhyna N., Nikulina A. The Cultural Exploration of Land in American Campfire Stories. *Scientific Journal of Polonia University*. Czestochowa „Educator”. 2019. Volume 36. P. 89-95.

2. Козлова Т. О., Нікуліна А. М., Корнюшина Н. С. Функційні особливості маорізмів в сучасній англійській мові Нової Зеландії. *Нова філологія*. 2020. № 79 (у друці).

3. Nikulina A. English and Maori in New Zealand: Authochthonous Words in Children`s Books in English. *The 1st Young Reseacher`s International Web Conference “Communication in the Expanding Intellectual Space”*. *Book of Abstracts*. Tetyana Kozlova, Oksana Babelyuk, Andrzej Kryński (Eds.). Czestochowa, 2019. P. 76-78.

4. Нікуліна А. М. Маорізми в Новозеландському варіанті англійської мови. *XI Міжвишівська студентська науково-практична конференція «Різдвяні студентські наукові читання: Vita in lingua»*. Запоріжжя. 6 грудня 2019 (у друці).

Структура й обсяг роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списків використаних джерел. У **Вступі** обґрунтовано актуальність дослідження, визначено його мету, завдання, об’єкт, предмет, схарактеризовано методи аналізу й фактичний матеріал, розкрито новизну, теоретичне й практичне значення одержаних результатів, наведено дані про апробацію результатів.

У **першому розділі** розглянуто важливі положення теорії мовних контактів. Особливу увагу приділено визначенню поняття «мовний контакт», розглянуто питання класифікації, чинники та наслідки мовних контактів, інноваційні підходи до аналізу мовних контактів.

Другий розділ містить виклад історичних умов формування новозеландського варіанту англійської мови, аналіз запозичень з мови маорі в англійській мові Нової Зеландії, визначення їх продуктивності та комунікативного потенціалу.

У **Висновках** подано узагальнені результати дослідження.

Загальний обсяг — 71 сторінка, з них основний текст становить 50 сторінок. Кількість використаних теоретичних джерел — 83 позиції, лексикографічних джерел — 3 позиції, джерел ілюстративного матеріалу — 45 позицій.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ПРОЦЕСІВ МОВНОГО КОНТАКТУВАННЯ

1.1 Традиції вивчення процесів мовного контактування

1.1.1 Поняття мовного контакту. В умовах сучасної взаємодії між країнами світу, їх мови та культури знаходяться у постійному контакті. Прояви цих контактів помітні у мовних змінах, що відбуваються, коли комуніканти, володіючи двома мовами, вживають лексичні та граматичні елементи однієї мови в спілкуванні іншою.

А. Мартіне [Мартіне 1963, с. 528] вперше застосував термін «мовний контакт» на позначення цього процесу. Пізніше У. Вайнрайх дав визначення цьому терміну: « ...дві або декілька мов перебувають у контакті, якщо ними поперемінно користується та сама особа. Таким чином, місцем здійснення контакту є індивіди, які користуються мовою» [Вайнрайх 1979, с. 22].

В лінгвістиці існує багато різних тлумачень поняття «мовного контакту», які об'єднує думка про те, що за певних умов виникає необхідність у спілкуванні між двома індивідами або групою людей, які володіють різними мовами.

Ю. О. Жлуктенко зазначив, що «для того, щоб дві або більше мови почали взаємодіяти, вони повинні локально наблизитись одна до одної, щоб між ними встановилися певні інтерлінгвістичні (міжмовні) зв'язки, які прийнято називати мовними контактами» [Жлуктенко 1974, с. 27]. Дослідник відносив до них взаємодію між діалектами однієї мови, мовами різних соціальних груп в межах однієї мови, між спорідненими та різними за структурою мовами.

Окрім терміну «мовний контакт» в лінгвістиці уживаються такі терміни як «інтерференція», «змішення мов», «взаємовплив мов» та «взаємодія мов». На думку окремих дослідників [Huber 1977], інтерференція є впливом однієї мови на іншу. Інші лінгвісти [Juhasz 1977], вважають, що процес інтерференції відбувається на фонетичному, лексичному та граматичному рівнях. При цьому вони виділяють інтерференцію чужої мови на рідну та рідної на чужу.

Часто мовознавці визначають інтерференцію як створення виразу однією мовою за зразком іншої, адже мовець створює вираз на основі своїх знань та почуттів, використовуючи зразок іншої мови.

Інша класифікація базується на спорідненості мов, що контактують: неспоріднені — ті, що мають різні структури; споріднені, але мають різну лексику та граматичну будову; близькоспоріднені — ті, що мають багато спільного і в структурі, і в словнику.

Інтерференція полягає в відхиленнях від норм у мовленні білінгвів, що контактують з іноземною мовою [Багана, Хапилина 2010, с. 67-68]. В центрі уваги лінгвістів опинилися дві мовні системи: первинна — джерело інтерференції, вторинна — її об'єкт (мова, що вивчається). Важливо відмітити, що джерелом може виступати як рідна мова, так і раніше вивчена іноземна.

На сьогодні в лінгвістиці присутня антиномія негативної та позитивної інтерференції. Негативна (традиційно сприймається) полягає в помилках в мовленні вторинною мовою. Внесення елементів раніше засвоєної мови в іншу без завдання їй шкоди називають позитивною інтерференцією або транспозицією.

Доволі часто вчені виділяють іншу форму мовних контактів — змішення мов. І. О. Бодуен де Куртене [Бодуен де Куртене 1963, с. 366] писав про змішення або вплив мов одна на одну. Під цим явищем він мав на увазі перебудову мов в результаті контактування. Змішення відбувається в двох

напрямок: проникнення елементів (лексемі, фонетичні особливості тощо) однієї мови в іншу; зменшення ступеню розрізнення, що властиве іншій мові.

Варто зазначити, що деякі лінгвісти виділяли змішення мов як окремий процес. Серед них Г. Шухардт [Шухардт 2003, с. 177], який вважав, що завдяки зміщенню мови розвиваються. Також дослідник наголошував, що цей процес є необмеженим і стимулює появу нових мов.

Натомість М. Я. Марр [Марр 1935, с. 5] стверджував, що всі мови є результатом схрещування і сам процес визначає наповнюваність мови. Лінгвіст підкреслював, що змішення мов не є відхиленням. Навпаки це шлях кожної мови, що пояснює походження видів.

Вчені стверджують, що змішані мови виникають на тих територіях, де існують близькі мовні системи. Проте якщо мова погано розвинена, то в процесі запозичення вона зазнає значних змін [Wundt 1921]. Таким чином відбувається поступова деградація мови, в яку вносяться запозичення. Прикладом слугує змішана німецька мова в Америці. До змішаних мов відносять креольські мови [Delafosse 1924], що мають в основі мову корінного населення з елементами (граматикою) португальської, англійської або французької.

Найпоширенішим поглядом на поняття «змішення мов» є твердження, що воно не включає в себе участь у взаємодії обох мов. У зв'язку з тим, що окремі дослідники підтримували таку думку, вважалось доцільним замінити цей термін. Таким чином було запропоновано нове поняття — «взаємовплив мов». Вчені визначають мовне контактування як взаємний вплив, який мови здійснюють одна на одну [Штурнак 2009, с. 120].

Взаємовплив мов є процесом двобічним, оскільки змін зазнають обидві мови, що вступають в контакт. Варто зазначити, що вплив однієї мови може відрізнитися від пливу іншої мови. Різниця проявляється в тому, що одна мова може більше вплинути на другу, водночас вплив другої мови буде значно меншим.

Сила впливу мови зумовлена функціями та особливостями мов, які вступають в контакт. Таким чином якщо одній мові надається більше функцій, то її вплив на іншу мову буде значно сильнішим. Наприклад, мова, яка має статус офіційної мови країни або мова, яка має багатий термінологічний запас сильніше впливатиме на інші мови. Мови, які є молодшими, порівняно з тими, які існують протягом багатьох століть, не здійснюють значного впливу на старші мови.

Лінгвісти виділяють термін «взаємодія мов», який сприймається вченими по різному. Окремі дослідники [Іжакевич 1969] відносять його до синонімів терміну «мовний контакт». Інші лінгвісти розділяють їх як два окремі, проте взаємопов'язані процеси. Вони наголошують на тому, що «взаємодія мов» — частина мовного контакту, оскільки під час цього процесу мови вступають у взаємодію.

Мовний контакт та мовна взаємодія відрізняються один від одного. Ці два явища виступають в ролі причини та наслідку [Жлуктенко 1966 с. 12]. Дві мови не можуть взаємодіяти поки між ними не виникне той чи інший тип контакту. В той час як між мовами може виникнути один тип контактування, взаємодія цих мов може мати різний характер. Характеристика мовної взаємодії залежить від низки лінгвістичних та позалінгвістичних факторів.

С. В. Семчинський [Семчинський 1988, с. 273] наголошував саме на тому, що мовний контакт — взаємодія, під час якої елементи однієї мови проникають до іншої мови або навпаки. Дослідник стверджував, що завдяки контактуванню мови активно розвиваються. Вчений зазначив, що взаємодія мов є двостороннім процесом, який має відношення до системи мови та процесу мовлення.

Взаємодія мов найбільше проявляється на фонетичному та лексичному рівнях, хоча здійснюється на всіх лінгвістичних рівнях. Дослідники розрізняють взаємодію споріднених мов під час якої в одну мову з іншої проникають спільні слова, але з новими значеннями.

В той час як при взаємодії неспоріднених мов відмічають велику кількість типологічних схожостей чи відмінностей між мовами, що вступають в цю взаємодію. Мовна взаємодія стимулює посилення відмінностей між спорідненими мовами, поєднання споріднених та неспоріднених мов, а також появу запозичень.

Отже, в сучасному мовознавстві не існує однастайності думок щодо суті та механізму мовних контактів. Велика кількість визначень засвідчує різноманітність і складність цих процесів. В цьому дослідженні ми спираємося на визначення мовного контакту С. В. Семчинського, який зазначає, що в процесі взаємодії мов елементи однієї мови можуть входити до висловлювання іншою мовою і навпаки. Мовні контакти мають різний характер, тому вчені створили різні класифікації. За низкою критеріїв розглянемо їх в наступному підрозділі.

1.1.2 Типи мовних контактів. Мовні контакти мають різний характер та складність. Лінгвісти диференціюють різні типи цих процесів та об'єднують їх у класифікаціях. Всі класифікації можна розподілити за певними критеріями: тип взаємодії, наявність відстані між контактуючими мовами, складники контактної ситуації, тривалість та умови в яких відбувається контактування.

За типом взаємодії, розрізняють прямі та опосередковані контакти. Прямі мовні контакти виникають, коли комуніканти спілкуються безпосередньо один з одним. Так, значна кількість слів романського походження знайшла своє місце в англійській мові внаслідок норманського завоювання.

Опосередковані мовні контакти [Гарник 2015] ті, що виникають при взаємодії мов через третю особу або мову. Наприклад, терміни можуть бути запозичені через третю мову. Так, значна кількість запозичень з європейських мов проникла в литовську мову завдяки українській мові.

Вчені позначають ці види контактування іншими термінами: інтермедіарні мовні контакти — дві мови контактують з третьою мовою посередником, внаслідок чого між ними також виникає зв'язок; дистантні — немає безпосереднього зв'язку між носіями мов і відсутня двомовність, наприклад розповсюдження латини в Європі. До інтермедіарних контактів відносять взаємодію між мовами населення Канади, що відбувалася при участі французької мови колоністів.

За наявністю відстані між мовами [Жлуктенко 1974, с. 27] розрізняють наступні два види контактування: дистальні та проксимальні. Дистальні контакти здійснюються лише у вигляді запозичень за умови монолінгвізму. Під час дистального контакту носії мови контактують з іншою мовою без участі її носіїв. Іноземна мова представлена у фіксованому вигляді: письмовому або усному (через технічні засоби). Таким чином відбувається запозичення термінів на позначення реалій або понять, яких немає в рідній мові. Таким шляхом в латиській мові виникли поняття «квас», «колхоз» та «сарафан» [Сталтмане 1981, с. 130].

Проксимальні виникають в умовах білінгвізму і викликають модифікацію мови [Жлуктенко 1974, с. 27]. Під час проксимального контактування взаємодіють і мови, і їх носії.

Контакти диференціюють відповідно до складників мовної ситуації [Айдукович 2004]. Розрізняють такі складники: мова-джерело та мова-реципієнт; мова-медіатор / мова-трансмiтер та мова-адресат. З огляду на складники процесу [Семчинський 1988] можливі такі види контактування:

а) однобічний вплив на одному лінгвістичному рівні однієї мови та двобічний вплив на одному лінгвістичному рівні однієї мови;

б) однобічний вплив на різних лінгвістичних рівнях певної мови та двобічний вплив на різних лінгвістичних рівнях мов, що взаємодіють.

Однобічний вплив на лексичному рівні здійснюється латинською та старослов'янською мовами на одну з слов'янських мов. Прикладом двобічного впливу є обмін лексикою англійською та французькою мовами.

Довготривалий вплив арабської мови на фарсі, спричинив його зміни — однобічний вплив на різні лінгвістичні рівні мови.

При дослідженні двобічного впливу на різних лінгвістичних рівнях мов, вчені розглядають їх схрещування, які провокують появу мовних союзів. Наприклад, вчені [Родіна 2016, с. 71–72] вважають, що мови Швейцарії (німецька, італійська, французька та ретороманська мови) утворюють мовний союз, оскільки перебувають у постійному контакті та змінюють одна одну.

За територіальним поширенням [Серебренников 1955, с. 10] розрізняють наступні два види: маргінальні та внутрішньо-регіональні. Маргінальні мовні контакти здійснюються не лише на різних територіях, але й за умови що носії однієї мови не входять на територію носіїв іншої. Такі контакти можуть виникнути на сусідніх територіях. Водночас внутрішньо-регіональними називаються ті, за яких носії мови входять на іншомовну територію та співіснують з носіями іншої мови. Наприклад, контакт представників різних народів, які проживають в межах території однієї країни .

Ю. О. Жлуктенко [Жлуктенко 1966] звернув увагу на тривалість мовного контактування та говорить про їх підтипи: перманентні (стійкі) та тимчасові (казуальні).

Перманентні бувають зовнішніми (провокують запозичення лексем та фонем, калькування, наприклад *ch* з грецької перейшло до латини) та внутрішніми (з'являються між мовами під час спілкування певних груп людей, що становлять єдине ціле та проживають на певній території, наприклад латинська та італійська мови в Римі). До казуальних вчені відносять контакти, які виникають при тимчасовому перебуванні мовця серед носіїв іноземної мови.

Також вчені приділяють увагу умовам в яких відбувається мовне контактування. Їх розділяють на природні та штучні. Природні мовні контакти виникають в умовах спілкування носіїв різних мов, штучні — вивчення мови, як іноземної. Штучні з'являються після постійного методичного втручання.

Отже, можна сказати, що процес мовного контактування є поліаспектним, оскільки відбувається як безпосередньо, так і опосередковано; між спорідненими і неспорідненими мовами; з однобічним і обобічним впливом; на різних і на одній території; тимчасові та перманентні; у природньому середовищі та у штучному середовищі протягом навчання. Різноманітність мовних контактів підтверджує складність цього процесу. Кожен тип має свої особливості. Вид мовного контакту залежить від причини його виникнення. Розглянемо це питання детальніше у наступному підрозділі.

1.2 Чинники та наслідки мовних контактів

Мовні контакти є наслідком виникнення зв'язку між носіями різних мов, тобто між представниками різних народів. Такі зв'язки існували завжди і вони є суттєвим чинником розвитку людства. Мови постійно розвиваються. Мовні контакти зумовлені низкою чинників: історичними, соціальними, політичними та культурними.

Контактування мов здійснюється у зв'язку з історичною необхідністю цього процесу та стимулює їх взаємопроникнення. До історичних причин можна віднести взаємодію різних народів у минулі століття. У стародавні часи перші контакти мов відбувалися при виникненні торгових відносин. Країни здавна налагоджують зв'язки одна з одною на політичному, культурному та соціальному рівнях.

В давні часи мовні контакти могли мати вимушений характер, коли країни завойовники нав'язували свою мову переможеним. Колоніальні завоювання, окупації, війни — все це відноситься до причин примусових мовних контактів. Інколи це призводило до заміщення рідної мови населення

[Juhasz 1977] мовою загарбників, прикладами є романізація Галії, францизація Англії.

Інший важливий чинник — вільна міграція. Іммігранти, пристосовуючись до життя в новій країні, опиняються в нових природних, культурних та лінгвальних умовах. Як засвідчують вчені, деякі іммігранти свідомо відмовляються від своєї мови на користь іншої, тобто відбувається підміна мов [Juhasz 1977]. Також мовні контакти можуть мати добровільно-примусовий характер — внаслідок впливу на свідомість люди підмінюють рідну мову іншою.

Мовні контакти завжди мають певні соціальні причини, які охоплюють міжнародну взаємодію (торгові зв'язки, конференції, зустрічі, фестивалі та інші), що зумовлена розвитком суспільства та його потребами [Тараненко 1996, с. 24].

Ступінь взаємодії мов залежить від низки чинників, зокрема від тривалості та характеру зв'язку, ступеню розвитку цих мов, схожості структур та соціальних функцій [Булаховський 1975, с. 265]. Головною причиною взаємодії мов є безпосередньо їх носії, тобто їх спілкування. Існує думка, що дослідження наслідків взаємодії мов та відношення між їх носіями призвели до появи таких термінів як субстрат, суперстрат, адстрат і перстрат.

Субстрат — сліди мови аборигенів, що проявляються в новій мові. В різних джерелах можна знайти два різні визначення цього терміна. Відповідно до першого субстрат — зникла мова корінного населення, що ніяк не вплинула на свою послідовницю [Ильяшенко 1970, с. 55]. Друге визначення протилежне першому, субстратом є мова, що зникнувши дуже вплинула на нову мову. Наприклад, в слов'янських мовах виділяють сліди готської мови, а в китайській — елементи трюрокських мов.

Суперстрат — сліди чужої мови в місцевій мові, так у французькій мові знаходяться елементи мови франків та норманські елементи в англійській мові.

Адстрат — особливості мови, що виникли в результаті впливу однієї мови на іншу під час довготривалого контактування та співіснування. Мови не розчиняються одна в одній, хоча впливають одна на одну [Чередниченко 2006, с. 5]. Сусідство країн та схоже соціальне становище зумовлюють появу адстрату. Також вчені поділяють їх на міждіалектний контакт, зв'язок діалектів з літературною мовою, взаємодію мов на розмовному рівні, а також контакт літературних мов [Верещагин 1969]. Вчені виділяють слов'янсько-румунський адстрат, доказами його існування є наявність в українській мові румунських слів (бринза, мамалига).

Процес взаємодії мов в таких сферах як наука, техніка та духовність отримав назву перстрат. Цей процес має тісний зв'язок з релігією, таким чином для європейських мов перстратом є латина. Взаємодія [Семчинський 1988], що тривалий час поширена на певній території отримала назву інстрат. Наприклад, елементи польської та російської мов в українській мові.

Прийнято вважати, що наслідки міжмовних контактів поділяються на позитивні та негативні. Позитивним є вплив мов, що призводить до збагачення, негативним — до збіднення мови [Штурнак 2009, с. 124]. Розглянемо основні лінгвальні наслідки: двомовність, створення мішаної мови, інтерференція та запозичення.

В лінгвістиці існує два шляхи визначення явища двомовності. Перший [Вайнрайх 1979, с. 22] називає так ситуацію, що виникає за умови, коли мовець здатен поперемінно спілкуватися двома мовами. Другий шлях називає явище двомовності [Їжакевич 1969, с. 294] «білінгвізмом» та визначає його як здатність спілкуватися двома мовами як рідною. Виділяють два типи двомовності за рівнем володіння іноземною мовою [Блумфілд 1968]: неповна — знання чужої мови гірші за знання рідної, повна — людина стає білінгвом, повністю опанувавши другу мову.

Дослідники наголошують [Горнунг 1952, с. 5], що важливо розрізняти білінгвізм колективний та індивідуальний. За колективної двомовності в

країні співіснують дві мови на рівні центральних органів влади або по всій країні. При чому існування в країні двомовності може як зберегтися, так і зникнути, тобто одна мова витіснить іншу. Індивідуальний білінгвізм може бути природнім та набути у школі під час вивчення іноземної мови в школі.

В умовах двомовності дослідники говорять про перемикання кодів, як один з результатів мовного контактування [Myers-Scotton 1998 p. 150]. Зазвичай люди, які є білінгвами (носіями двох і більше мов) розмежують використання однієї з мов відповідно до комунікативної ситуації. Таким чином перемикання кодів — перехід мовцем з однієї мови на іншу в залежності від комунікативних умов. Наприклад в повсякденному житті вони спілкуються однією мовою, а за офіційних обставин іншою. В ситуації, коли серед співрозмовників (білінгвів), опиняється людина, яка володіє лише однією мовою, виникає необхідність перейти на мову цього співрозмовника.

Вчені розрізняють два типи перемикання кодів, що відбуваються за різних умов: немарковані та марковані. Немарковані перемикання — очікуваний співрозмовником перехід на іншу мову згідно з прийнятими мовленнєвими правилами. Марковані перемикання кодів — перехід на іншу мову, що сприймається порушенням прийнятих мовленнєвих правил колективу.

Поява змішаних мов зумовлена необхідністю комунікації та відсутністю у комунікантів зрозумілих для обох засобів спілкування [Carr 1972]. Ці мови з'являються внаслідок злиття двох мов, що використовуються на єдиній території. Змішані мови мають певний обмежений словниковий запас та граматику, які є спільними для мов, що виступають джерелами.

Різновидами змішаних мов слугують піджин та креол. У зв'язку з редукованістю системи основною функцією піджина є проведення комунікації між представниками різних етносів [Беспала, Козлова 2018, с. 33]. За певних умов лексика піджину може розширитися, а граматична система — ускладнитися.

На відміну від піджину креол — рідна мова частини спільноти, яка має більш розвинену мовну систему та має зв'язок з її культурою. Наприклад, біслама, одна з офіційних мов Вануату, є креольською мовою, яка включає в себе лексику англійської мови та граматику австронезійської мови. Іншим прикладом є ток-пісін — мова Папуа Нової Гвінеї, яка увібрала в себе лексику німецької, португальської та австронезійських мов.

На територіях, де проживає багатомовне населення і мови постійно перебувають у взаємодії, розповсюдженим є явище інтерференції. Під терміном «інтерференції» розуміють деякі відхилення від норми та системи іноземної мови під впливом рідної. Дослідники відмічають, що інтерференцією є наслідки взаємовпливу двох мов в процесі мовлення.

Варто зазначити складність інтерференційних явищ та їх подібність із запозиченням лексичних, граматичних, фонетичних одиниць і правил з іншої мови внаслідок впливу мов і діалектів в процесі мовної взаємодії та білінгвізму [Metzler 1973, с. 39].

На думку окремих вчених [Семчинський 1973, с. 34] інтерференція може проявлятися в декількох аспектах: запозичення лексичних одиниць, в самій структурі іншомовних лексем, запозичення значень іншомовних лексичних одиниць, а також збереження їх зв'язку з іншими лексемами.

Питання наявності зв'язку між явищами інтерференції та запозичення є доволі суперечливим. Деякі лінгвісти розглядають їх як єдине ціле. Інші вважають, що на відміну від інтерференції запозичення це і процес, і результат мовної взаємодії [Conrad 1988]. Проте послідовники [Розенцвейг 1972, с. 35] досліджень У. Вайнрайха дотримуються думки про те, що запозичення — зміни в системі мови, які є різновидом інтерференції.

Лінгвісти вважають, що запозиченнями є всі елементи іншомовного походження. Окремі вчені наголошують на тому, що запозиченнями можна вважати іншомовні лексеми, введені в мову свідомо [Thomason 1997]. В той час як лексичні одиниці, які з'явилися в мові внаслідок інтерференції, запозиченнями не вважаються. Процес запозичення відбувається не тільки в

умовах білінгвізму, але й монолінгвізму. Тому різницею між ними слугує лише кількість запозичених лексем, що вживаються у мовленні.

Отже, проаналізувавши праці вчених, присвячені причинам та наслідкам появи мовних контактів, ми робимо висновок про те, що мовні контакти відбуваються разом з контактуванням людей. Взаємодія мов виникає на різних рівнях суспільного життя.

Причини появи такої взаємодії зумовлені внутрішніми чинниками, такими як необхідність в розвитку, наявність двох мов на території, або ж зовнішніми — політичні та культурні відносини з іншими країнами, що провокують спілкування між їх представниками. Мовні зв'язки зумовлюють появу двомовності на території країн, появу додаткових мов та діалектів. Найбільш розповсюдженим результатом мовного контакту є запозичення слів. Розглянемо їх в наступному підрозділі.

1.3 Запозичення як важливий результат мовних контактів

Найбільш помітним наслідком мовних контактів є поява різних типів запозичень. Лінгвісти дають різні визначення цьому явищу. Одні вважають, що це процес, внаслідок якого лінгвістична одиниця переходить до іншої мови [Багана 2010]. Інші стверджують, що це наслідки взаємодії мов, які можуть існувати в іншій мові навіть після її припинення [Жлуктенко 1974, с. 27].

Ці два погляди слід об'єднати у визначенні: «запозичення це елемент іноземної мови, що був перенесений з однієї мови в іншу внаслідок мовного контакту, а також власне процес його переходу» [Phelizon 1976, с. 75].

Аналіз різних позицій лінгвістів дозволяє стверджувати, що в вузькому значенні запозичення — це елементи мови, що перейшли в іншу мову і продовжують там функціонувати. В широкому значенні — це саме процес

переходу мовних елементів з однієї мови в іншу та їх адаптація. В якості мовних елементів виступають лексеми, навіть фонemi, морфemi і цілі вирази. Запозичення відрізняються від слів рідної мови за граматичною формою, фонетичною та граматичною структурами.

Вчені виділяють дві основні групи причин появи в мові запозичень з іншої мови: внутрішньолінгвальні та зовнішньолінгвальні [Беспала, Козлова 2018, с. 29]. Внутрішньолінгвальні — це потреба в диференціації мовних виражальних засобів та заміна одним словом назв, що мають описовий характер. Зовнішньолінгвальні — наявність постійної взаємодії, що стимулює обмін культурами, існування постійної інтерференції, внаслідок якої відбувається запозичення певних реалій та їх номінацій.

Лінгвісти класифікують запозичення з різних боків: джерело надходження, шлях проникнення, аспект та асиміляція. Відповідно до джерела надходження, запозичення ділять на внутрішні та зовнішні.

Зовнішні запозичення [Durkin 2014] надходять з інших мов — з латини, грецької та романських мов (французької, італійської, португальської, іспанської) до англійської мови. Наприклад, слово *circus* прийшло в англійську мову з латини *circus*, де мало значення «кільце або кругла арена для вистав та боротьби».

З португальської мови було запозичене слово *madeira* «дерево, яким було густо засаджено острів». В англійській мові це слово змінило своє значення на «біле вино або назва острова в Атлантичному океані». Слід додати, слова, що перейшли з латини: континентальні (*street, wine*), релігійні, що прийшли з появою християнства (*mask, monk*), літературні (*juvenile, enthusiasm*) та наукові (*nucleus, formula*).

Внутрішні запозичення розподіляються на лексику, що переходить:

– з спеціальної мови до загальної (термін космонавтики *satellite* почали вживати в словосполученні *satellite country* «залежна країна»);

– з загальної мови до спеціальної (*cat* вживається в морській термінології *cathead* «катушка»);

– з однієї професійної сфери в іншу (космічний термін *satellite* використовується у фізиці *weather satellite* «об'єкт, що був відправлений в космос з Землі», у телекомунікації *satellite television*);

– з діалектів до загальної мови (порода собаки *collie* запозичено з діалекту *soaly* «вугільно-чорний»).

Вчені вважають, що запозичення різняться за шляхом проникнення в мову [Арнольд 1991, с. 73]: прямі та опосередковані, усні та письмові (книжкові). Прямі запозичення проходять з однієї мови в іншу. Наприклад, ON. *beita* “food, bait, especially for fish” стало в англійській мові *bait* “food on a hook or trap to attract prey”.

Опосередковані надходять до мови через мову-посередник, наприклад, Nahuatl (Aztecan) *tomatl* “a tomato, lit. swelling fruit” перейшло до іспанської *tomate* і пізніше потрапило в англійську — *tomato*.

Усні запозичення — лексика, що запозичується при розмові (слова з мов аборигенів Австралії *wo-mur-rang* було запозичене в англійську як *boomerang*). Письмові ж надходять до мов крізь літературу, наприклад, французькі слова *regime*, *routine*, *technique*, *bourgeoisie*.

Вчені розрізняють також запозичення на різних лінгвістичних рівнях:

– фонетичні (звук /ʒ/ перейшов в англійську з французької через *leisure*);

– морфологічні запозичення (гібридна лексика, що має іншомовну частину: *unmistakeable* — Eng. prefixes *un-* + *-mis-* + Scan. root *-take-* + Romance suffix *-able*) [Carr 1972, с. 11];

– лексичні кальки (English *weekend* becomes French *fin de semaine*);

– семантичні кальки (OE. *dwellan* “to lead astray” під впливом ON. *dvelja* “abide” змінилось на “to dwell”) [Rash 2013, с. 18].

Окремі вчені [Добродомов 1990, с. 158] розподіляють запозичення за ступенем асиміляції: на повністю асимільовані (*face*, *husband*, *table*), частково

асимільовані (*restaurant, cliché, datum*) та неасимільовані (варваризми / екзотизми *avocado, chao, lambada*).

Розглянемо більш складні випадки: запозичення фраз, хибні та численні запозичення. Запозичення фраз — їх імітація в мові-адресаті, в якій немає еквіваленту. Наприклад французьке *c'est la vie*, вживається, щоб пом'якшити розчарування. Хибні запозичення утворюються в мові, коли іноземні морфеми формують нові структури, при цьому не копіюючи модель: словосполучення *Du. coffeeshop* “a cannabis shop” в англійській мові має інше значення *coffee shop* “a coffee bar”.

На думку вчених [Козлова 2018, с. 30] численні запозичення призводять до появи етимологічних дублетів, тобто різних слів спільного походження. Такі запозичення диференціюють відповідно до джерел надходження:

– пара лексем, що мають елементи рідної мови та іноземної (*shirt* < OE. *scyrte* “skirt, tunic” < PGmc. **skurtjon* “a short garment” та *skirt* < ON. *skyrta* “a shirt, a kind of kirtle”);

– слова з різних мов, які мають одну прамову (*base* “bottom of anything considered as its support, foundation” < OFr. *bas* “depth” < L. *basis* “foundation” < Gr. *basis* “a going, a step” < Gr. *bainein* “to go, walk, step” < PIE **gwa-* “to go, come”);

– слова, що були запозичені з однієї мови декілька разів (наприклад, *hostel* було запозичено з французької мови на початку та в середині 13 століття, а також на початку 17 століття);

– слова, що утворюють пари із скороченнями (*fanatic* “an insane person” з латини *fanaticus* та *fan* “a devotee”).

На наш погляд важливо зазначити етапи адаптації мовних елементів в мові реципієнті. Вчені виділяють три етапи: проникнення в мовлення, часткове засвоєння або запозичення, укорінення в мові. Перший етап проникнення в мовлення, характеризується безпосереднім зв'язком мови з мовою-джерелом, семантичною однозначністю слова (лексема позначає

реалії іншої мови), його вживанням в контексті та відсутністю похідних форм.

Другий етап — запозичення, для якого характерним є зв'язок слова з мовою, що є джерелом, стабільність його форми на граматичному та словотворчому рівнях, регулярне вживання лексеми та початок словотворчого процесу.

На третьому, заключному етапі, переривається зв'язок слова з його джерелом [Ильина 1998, с. 93], лексема має семантичну самостійність та лексико-семантичну мікросистему, взаємодія з елементами мови-реципієнта призводить до диференціації значень слів, широкий вжиток слова, утворення нових лексем.

Адаптація слів на різних рівнях проходить нерівномірно в мовній системі, тому інколи доволі важко визначити на якому етапі перебуває слово. У зв'язку з цим дослідники [Аристова 1968, с. 14] деталізували систему ступенів адаптації лексем: фонетична та графічна; граматична; лексико-семантична; семантична самостійність; словотворча активність лексеми; виникнення нових значень в мові-реципієнті; широкий вжиток в мовленні; розширення значення.

На першому етапі лексичні одиниці зберігають орфографічні поєднання. Зміни можуть відбуватися лише на фонологічному рівні, проте постійне вживання слів може прискорити їх асиміляцію і перейти на етап укорінення в мові.

На другому етапі лексеми асимілюються на морфологічному, семантичному та фонологічному рівнях. Головною особливістю цього етапу є створення більш зрозумілого слова через скорочення звуків, спрощення його вимови. На граматичному рівні слово втрачає свої граматичні категорії. На третьому етапі лексична одиниця укорінюється в мові-реципієнті. Слова набувають нових значень та утворюють однокорінні.

Запозичення виконують різні функції в мові-реципієнті. Найчастіше слова переходять до неї за необхідності називання певної реалії, предмету

або дії. В деяких випадках зберігається автентична назва — позначення явища, в інших випадках запозичення укорінюється та входить до постійного словника. Нова лексема може зберігатись в мові-реципієнті століттями або ж зникнути через деякий час.

Згідно з дослідженнями [Павленко 1999], іншомовна лексема входить до основного словника приблизно через двадцять п'ять років активного вжитку. Люди вживають в своєму мовленні іншомовні слова, щоб не здаватися старомодними. Запозичення використовуються як евфемізми слів рідної мови з негативною конотацією.

Отже, аналіз літератури з проблем запозичень, дозволяє зробити висновок, що це складний і довготривалий процес. Окреслені вище аспекти мовного контактування досліджено всебічно. Проте вивчення мовного контактування не можна вважати вичерпаним. Сучасні розвідки все частіше звертаються до питань мовної взаємодії в контексті міждисциплінарних галузей. Саме інноваційним поглядам на мовні контакти і присвячено наступний підрозділ.

1.4 Інноваційні підходи до аналізу мовних контактів

Не викликає сумнівів той факт, що мовний контакт це складне явище пов'язане не лише з мовою, а й з психологією, етнічним досвідом, історією та культурою мовців [Hoffer 2002]. Традиційно виділяють основні підходи до вивчення міжмовної взаємодії: лінгвістичний, психолінгвістичний, соціолінгвістичний, лінгво-культурологічний та когнітивний.

В межах лінгвістичного підходу [Бердникова 2005; Кондакова 2004], об'єктом вивчення є явища, що виникають у системі мови внаслідок контактів. В ході досліджень вирішуються такі питання: що відбувається з мовами на різних рівнях; яким чином проходить запозичення лексичних

одиниць; як впливають одна на одну мови; як розвивається мова-реципієнт після завершення процесу запозичення (див. вище).

В результаті цих досліджень вченими [Аксютіна 2010] були виявлені зміни, що відбуваються в мовах в процесі взаємодії та була створена методика, що дозволяє спрогнозувати можливий вплив та його наслідки. Запозичення є одним з найбільш розповсюджених наслідків.

Представники психолінгвістичного підходу, визначають мовний контакт як психологічний процес та взаємодію мовленнєвих факторів в свідомості білінгва [Верещагин 1969]. В цьому випадку вчені говорять про індивідуальний білінгвізм, тобто двомовність однієї людини, називають це особливістю людини, свідомість якої здатна на запам'ятовування системи двох мов та швидкий перехід між ними [Grosjean 1982]. Дослідників, які працюють в психолінгвістичному напрямі особливо цікавить як людина може існувати в ситуації двомовності та без перешкод переходити з однієї мови на іншу в ході свого спілкування.

В межах соціолінгвістичного підходу зазначено [Крисін 1993, с. 131], що мовний контакт — не лише взаємодія мов, але й культур та суспільств. Саме тому необхідно враховувати соціальне середовище в якому здійснюється контакт, а також ряд зовнішніх чинників (економічний рівень життя, культуру, міжнародні зв'язки, політику та кількість носіїв мови).

Вчені зазвичай досліджують мовні контакти певного проміжку часу та їх виникнення протягом розвитку мовної системи. Крім цього взаємодія мов вивчається і в межах розвитку, змін та встановлення їх функції. Соціальні чинники та історія самих мовців є більш важливою при аналізі мовних контактів, аніж структура мов [Thomason 1988]. Оскільки, кількість залучених до контакту осіб, їх статус в суспільстві, особливості економічної, культурної та соціальної взаємодії впливають на мовне контактування та визначають його подальші наслідки.

Слід зазначити, що широкого розповсюдження набули етнолінгвістичний та лінгвокультурологічний підхід. В цих напрямках

міжмовна взаємодія виступає наслідком взаємовпливу різних культур одна на одну. В результаті об'єктом досліджень стає одночасно зв'язок мов та культур. На думку вітчизняних вчених [Селіванова 2008], культура народу відбивається в його ідеях, звичаях, поведінці та в першу чергу в мові. На підтримку цієї думки російські лінгвісти [Гак 2000, с. 57] стверджують, що саме на різних рівнях мови проявляється психологія народу.

Поширеною є думка про те, що контакт двох мов — наслідок контактування культур та дослідження середовища. Продовжуючи ці ідеї, вони зазначають [Клоков 2000], що кожен народ має свій досвід, свою культуру, свою психологію, свої цінності та судження. Саме тому під час мовного контактування слід говорити не тільки про мовну взаємодію, але й про взаємодію та взаємопроникнення культур.

В межах когнітивного підходу розглядають питання збереження менталітету орієнтованого на дві культури, для цього використовуються психолінгвістичні методи дослідження, такі як асоціативний експеримент. Цей метод дає змогу виявити, як впливає двомовність на створення картини світу [Завьялова 2000, с. 70].

Отже, аналіз інноваційних підходів до аналізу мовних контактів дозволяє стверджувати, що дослідження мовних контактів охоплюють різні наукові аспекти. Внаслідок цих досліджень поглиблюються знання про лінгвокультурний вплив мов при мовному контакті. Завдяки розвитку та оновленню наукових поглядів, вчені визнали необхідним розглядати міжмовні зв'язки комплексно. Саме такого підходу ми дотримуємося в цій праці.

1.5 Процедура аналізу маорізмів в новозеландському варіанті англійської мови

Словник англійської мови постійно поповнюється завдяки запозиченням з мови Маорі, що надходять до нього завдяки тісній взаємодії мов. Контактуювання новозеландської англійської мови та автохтонної мови маорі триває протягом багатьох століть. Розглянемо особливості цього контакту за низкою критерій: тип взаємодії, наявність відстані між контактуючими мовами, територіальне поширення, складники контактної ситуації, тривалість та умови в яких відбувається контактування.

За типом взаємодії розрізняють прямі та опосередковані мовні контакти. На нашу думку, взаємодію мови аборигенів та англійської мови можна віднести до прямого контакту. Оскільки, спілкування відбувається безпосередньо між носіями двох мов. Наприклад, перший контакт англословних людей з корінним населенням. Їх спілкування відбувалось без посередників. В сучасних умовах більшість населення є білінгвами, тому в них немає потреби залучати до спілкування третіх осіб.

За наявністю відстані між контактуючими мовами виділяють дистальні та проксимальні мовні контакти. Взаємодію мов в Новій Зеландії можна віднести до проксимального типу, оскільки в умовах білінгвізму у контакт вступають носії двох мов без участі мови-посередниці.

За територіальним поширенням мовні контакти поділяються на ті, що відбуваються на різних територіях та на одній території. Якщо звернутися до історичних умов формування новозеландського варіанту англійської мови, то стає очевидно, що коли колоністи оселилися на землях Нової Зеландії, вони не тільки ввійшли на іншомовну територію, але й оселилися там. Тому мовне контактування розпочалося на одній території — островах Нової Зеландії. На сьогоднішній день англословне населення все ще перебуває на одній території з населенням маорі.

Виділяють два види складників мовної ситуації: мова-джерело та мова реципієнт; мова-медіатор та мова-реципієнт. Мова маорі виступає як мова-джерело, в той час як англійська мова — мова-реципієнт. Доказом слугують запозичення в англійській мові з автохтонної мови маорі. Наприклад, *wānanga* «освітній заклад», *taiaha* «дерев'яна зброя», *timata* «починати», *kāwanatanga* «керувати» та *waka ama* «каное» [Orsman 1997].

Варто зазначити, що при взаємодії двох мов можливий однобічний та обопільний впливи. Англійська мова вплинула на мову корінного населення на всіх лінгвістичних рівнях. Зміни відбулися на фонетичному рівні: неаспіровані звуки стали аспірованими.

На лексичному рівні з'явилися запозичення з англійської мови: *Karaka* “clock”, *Wiki* “week”, *Pōro* “ball”, *Motokā* “motorcar”, *Tōkena* “stockings”, *Tarau* “trousers” та *Karāhe* “class” [Briggs 2013]. В мові маорі запозичення набули деяких фонетичних змін. Наприклад, додавання кінечної голосної *pene* “pen”, *Wiki* “week”, *rūma* “room”; зміна приголосного звуку *hū* “shoe” та *pēpi* “baby”.

В той час як мова маорі здійснює однобічний вплив на англійську мову на одному лінгвістичному рівні — лексичному, поповнюючи словник новозеландської англійської мови запозиченнями: *pēke* “bag”, *hoa* “friend”, *tapa* “to name”, *rārangi* “line, row”, *mātua* “parents / fathers”, *tākaro* “to play”, *matau* “fish hook”, *rākau* “tree” [Orsman 1997].

За тривалістю мовні контакти розподіляються на тимчасові та перманентні. Контакткування англійської мови з мовою Маорі має перманентний характер, адже розпочалося ще в 17 столітті і продовжується до нині.

Умови в яких відбувається контакт ділять на природні та штучні. На нашу думку, взаємодія новозеландського варіанту англійської мови та автохтонної мови корінного населення є природньою. Оскільки, носії обох мов постійно контактують з іншою без спеціальних підготовок.

Отже, у ході нашого дослідження ми проаналізували мовний контакт автохтонної мови маорі та новозеландського варіанту англійської мови і можемо стверджувати, що завдяки таким особливостям як перманентність, безпосередність та природність відбувається запозичення лексем з мови корінного населення. Розглянемо процедуру аналізу маорізмів в англійській мові Нової Зеландії в наступному підрозділі.

Реалізація мети цього дослідження, яка полягає в проведенні системного аналізу маорізмів в сучасній англійській мові Нової Зеландії, передбачає таку послідовність процедур.

На першому етапі дослідження було встановлено історичні передумови становлення новозеландського варіанту англійської мови та його контактування з автохтонною мовою маорі.

На другому етапі методами суцільної вибірки та аналізу словникових дефініцій з тлумачних словників та низки книжок, статей та журналів було сформовано групу слів, які об'єднувала їх приналежність до запозичень з автохтонної мови маорі. Наприклад: *Kaitiakitanga*, *Tūrangawaewae*, *Waiata*, *Rongoā* тощо.

Третій етап передбачає загальну характеристику відібраних одиниць, зокрема аналіз їх структури та етимології. Слова було об'єднано в менші групи відповідно до предмету номінації — назви об'єктів: флори, фауни, частин тіла, їжі, сімейних відносин та географічні назви. Наприклад: *tōtara*, *rātā*, *kauri*, *piripiri*, *kakariki*, *kanohi*, *turi*, *hokotahi hokorua*, *roto*, *manga* та *Tauranga-moana*. За типом складності їх було поділено на прості та складні (фрази та вислови). Наприклад: *Tino pai* “Really good” *Ka kite ano* “Until I see you again!” *Purere ana te oma!* “Ran like a flash!”

На четвертому етапі дослідження встановлена участь маорізмів у словотворчій деривації та їх продуктивність. Методом безпосередніх складників визначено морфологічну структуру маорізмів та засоби словотворення, наприклад, афіксація (додавання префіксів та суфіксів — *pre-Maori*, *iwification*).

П'ятий етап націлений на аналіз комунікативного потенціалу маорізмів в англійській мові Нової Зеландії. Етап було реалізовано через контекстологічний аналіз текстових джерел звідки були відібрані досліджувані одиниці. Було встановлено сфери застосування маорійської лексики — сфера повсякденного та родинного спілкування, сфера історична, біологічна, галузево-інституційна.

Шостий, завершальний етап дослідження орієнтований на особливості вживання слів. Маорізми є досить екзотичними, колоритними та мелодичними словами. Вони додають експресивності мовленню та створюють необхідну атмосферу: страху, любові, задоволення, радості, туги та горя тощо.

РОЗДІЛ 2

ЗАПОЗИЧЕННЯ З МОВИ МАОРІ В НОВОЗЕЛАНДСЬКОМУ ВАРІАНТІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

2.1 Історичні умови формування новозеландського національного варіанту англійської мови

Новозеландський варіант англійської мови формувався протягом багатьох століть під впливом різних обставин. Цей час можна поділити на три періоди: перший період — відкриття островів, другий період — «золотої лихоманки», третій період — розвитку новозеландського варіанту англійської мови.

Перший історичний період розпочався, коли острови Нової Зеландії були відкриті Полінезійськими дослідниками в 10 столітті. Першовідкривачі заселили територію та певний час жили ізольовано. Ізоляція стимулювала процес перетворення мови полінезійців на мову Маорі. Вдруге Нова Зеландія була відкрита під час експедиції голландців під керівництвом Абеля Тасмана на початку 17 століття. Результатом цієї подорожі стало нанесення назви *New Zealand* на карти [NZ hist 2019].

В 1769 капітан Джеймс Кук відкрив ці острови для Британської корони, а пізніше розпочалася колонізація цих територій. В 1781 році британські колонізатори заснували колонію Новий Південний Уельс. Разом з переселенцями на острови прибула англійська мова і поширилася по всій території. Очевидно, що мова колонізаторів та мова корінного населення вступили в контакт, що стимулювало розвиток нового варіанту англійської мови [Degani 2012, p. 14].

Капітан Джеймс Кук під час дослідження островів надавав рослинам англійські імена, хоча вони мали свої назви в мові маорі: *cabbage* “puha”, *ash*

“tūtoki”, *wild mint* “hioi”, *tea-tree* “mānuka” та *fantail* (bird) “pīwakawaka” [NZ hist 2019]. Поступово англійська мова абсорбувала в себе маорійські слова. Спочатку це була лексика на позначення назв рослин та тварин Нової Зеландії, яким не було англійських еквівалентів. Наприклад, назви дерев *kōwhai*, *pōhutukawa*, *ngaio*; назви птахів *kiwi*, *tūi*, *kākā*, *kea*, *kererū*; назви риб *moki*, *terakihi*.

Потім до них приєдналися елементи, що склали культуру та побут аборигенів: *tapu* «табу», *haka* «стародавній танець війни», *pā* «поселення», *marae* «місце зустрічі», *whānau* «сім'я», *pūrākau* «легенди», *Pōwhiri* «привітальна церемонія», *manaakitanga* «гостинність», *kai* «їжа» [EL in NZ 2019].

Незважаючи на запозичення лексики, мова британських колонізаторів згодом відтіснила автохтонну мову та набула статусу офіційної. В той час як мова маорі на довгі століття посіла місце в щоденному спілкуванні родин корінних жителів.

Другий період припадає на 1840 рік. Тривалий час корінне населення боролось з колоністами, проте після підписання договору Waitangi заселення територій відбувалося за планом Великої Британії. Це спричинило зменшення кількості носіїв автохтонної мови.

Переселенці прибували з різних куточків Британії: з Веллінгтону, Корнвелу та Шотландії. Саме вони заснували великі міста Новий Плімут, Кентербері та Отаго. Велике переселення людей, переважно з Австралії, відбулося під час золотої лихоманки в 1860 році [Warren 2012, p. 87]. Наступна запланована хвиля імміграції була здійснена на 10 років пізніше. Населення Нової Зеландії поповнилося робітничим та середнім класами Британії, які привнесли свою специфічну термінологію.

В ці ж роки до Нової Зеландії прибували австралійці та американці. Ці іммігранти привозили з собою варіант англійської мови своєї країни. Кожен варіант мав свої особливості, що не могло не відобразитись на новозеландському варіанті англійської мови, який тільки формувався.

У зв'язку з доволі близьким сусідством Австралії та Нової Зеландії, значна частина переселенців була саме австралійського походження. Це вплинуло на фонетику новозеландського варіанту англійської мови та стало причиною того, що багато слів є спільними для цих двох країн. Наприклад, *coo-ee* «йди сюди», *muster* «зганяти овець» та *maimai* «качина схованка» та *arvo* «вдень» [Bardsley 2019, p. 2].

Іммігрантів з Америки було значно менше, ніж з британських островів, проте невелика кількість слів американського походження все ж проникла в англійську мову Нової Зеландії. Наприклад, транспортна термінологія: *muffler* «глушник», *truck* «вантажівка», *station wagon* «мікроавтобус»; слова на позначення назв побутової техніки: *stove* «піч», *hardware store* «магазин побутової техніки».

Третій історичний період починається з 1890 року та триває до сьогодні. Дослідники називають 1890 рік точкою відліку початку розвитку новозеландського варіанту англійської мови, оскільки кількість населення народженого на островах переважала кількість переселенців. Мова набувала власних характеристик, які не залежали від британського чи австралійського варіанту [Warren 2012, p. 88].

Однією з таких характеристик залишилась взаємодія з автохтонною мовою. В 1987 році мова аборигенів набула статусу другої офіційної. Після довготривалої боротьби корінному населенню вдалося домогтися повернення мови Маорі до загального вжитку. Ця подія лише стимулювала процес контактування двох мов, який ніколи не припинявся.

Отже, новозеландський національний варіант англійської мови пройшов довгий шлях становлення. На цей процес значно вплинули такі події як прихід колоністів, контактування з корінним населенням, дослідження нового місця проживання та відносна ізоляція островів. Під впливом культурних та історичних чинників англійська мова Нової Зеландії стала етимологічно різноманітною та набула низку особливостей внаслідок

контактування з мовою маорі. Розглянемо особливості контактування за критеріями в наступному підрозділі.

2.2 Загальна характеристика запозичень з мови маорі в англійську мову Нової Зеландії

Внаслідок низки історичних подій новозеландський варіант англійської мови протягом століть поповнювався запозиченою лексикою. Слова були запозичені з різних мов: британського варіанту англійської мови, австралійського та американського варіантів англійської мови, а також з автохтонної мови маорі.

В ході нашого дослідження ми дослідили запозичену лексику з мови маорі. Більшість цієї лексики була запозичена під час періоду колонізації островів. Це були слова на позначення особливостей способу життя народу: *toako* «традиційне татування», *runanga* «збори», *piupiu* «традиційний одяг». Також лексика на позначення назв тварин, рослин та географічні назви.

В сучасній англійській мові запозичення з мови Маорі відбуваються, проте тепер вони можуть мати англійські еквіваленти. Наприклад, *tangi* “funeral”, *tika* “just”, *mīhini* “machine” та *hū* “shoe”, *kiaora* “good luck”, *aroha* “love» [Briggs 2013].

За шляхом проникнення запозичення можуть бути прямими та опосередкованими; усні та письмові. Оскільки в маорійців довгий час не було писемності, запозичена лексика перейшла безпосередньо з мови маорі до англійської мови через усне спілкування між носіями двох мов. Це дозволяє стверджувати, що запозичення є усними та прямими.

Серед простих запозичень були назви реалій та понять, які існували лише в Новій Зеландії, а також реалії повсякдення [Williams 1844]:

– рослинний світ — дерева — *rimu, kōwhai, hinau, nikau, kahikatea, totara, rātā, mataī, manuka, tōtara, kauri, rākau whai hua, мако; piripiri* — трав’яниста рослина; *kūmara* «картопля»;

“To withstand parching, salt-laden winds many coastal trees such as pōhutukawa, karaka, ngaio, nīkau palms and kohekohe, have developed thick or glossy leaves” [Brokie 2019, p. 6].

“Ngutukākā is named for its beautiful red flowers, which hang in clusters of 15-20 blooms and are shaped liked kaka's a beak” [Ng 2019].

“Mānuka or kahikātoa (Leptospermum scoparium), called ‘tea tree’ by Captain Cook, is a rather variable plant ranging from flat creeping forms and small shrubs to tall trees (up to 10 m tall)” [МКК 2019].

– тваринний світ — птахи — *kea, kakapo, kakariki, kiwi, moa, pūkeko; katipo* — павук; *tuatara* та *mokomoko* — ящірки; *wētā* «група комах»; *takō* «акула»; *pipi* «моллюск», *tuatua, paua, kuku* «мідії», *kina* «морський їжак», *koura* «рак».

“There are 900 species of tiny snail living in bush litter, and over 100 species of wētā” [Brokie 2019, p. 1].

“The long coastline provides a variety of habitats for kai moana (sea food), especially pipi, tuatua, paua, kuku and other varieties as well as kina and koura” [Borell, Kani 2017, p. 89]

“For example, the kākāpō bird may live up to the age of 70, stitchbirds for 34 years, and kiwi for at least 30 years” [Brokie 2019, p. 4].

– топоніми — *Tauranga-моана, Rotorua / Te Rotorua-nui-a-Kahumatamome* озеро на Північному острові, *Whanganui* — місто та округ на Північному острові. *Taurō-nui-a-Tia* місто в регіоні *Waikato*, *Te Waipounamu* — Південний острів; *roto* «озеро», *wai* «вода», *hau* «вітер», *ara* «дорога», *puke* «схил», *awa* «річка», *manga* «потік», *maunga* «гора»;

“Like many place names, the names of Lake Rotoiti and Lake Rotorua come from early Māori explorers. Lake Rotoiti’s full name is Te Rotoiti-kite-a-Īhenga,

and Lake **Rotorua**'s full name is **Te Rotorua-nui-a Kahumatamomoe**" [Taonui 2008, p. 1].

"The Arawa canoe made landfall at Maketu, some of her crew occupying the land between the **Tauranga** harbour and the **Kaituna** River which had been claimed by Hei, navigator of the Arawa" [Borell, Kani 2017, p. 89].

– повсякденне життя, побут та вірування — *taonga* «скарб», *whare* «дім», *hui* «зустріч», *kuia* «старша жінка», *iwi* «плем'я», *mana* «сила», *manuwhiri* «гість», *mauri* «життєві принципи», *rahui* «попередження», *Waiata-ā-ringa* «пісні, що супроводжують дії», *rangatira* «вождь, лідер», *ora* «життя», *haka*, *hīkoi* «прогулянка», *karakia* «молитва», *mahi* «робота»; *manaakitanga* «турбота», *katiekitanga* «охорона», *rangatiratanga* «впевненість», *whānaungatanga*.

"**Kaitiakitanga** is the strong sense of respect and guardianship Māori have for the natural environment. Related concepts are **mana**, **tapu** and **mauri**" [MC 2019].

"As the number of tribal conflicts increased and the warrior class developed, so did the Māori tradition known as **haka**" [Gregory 2019].

"In contrast to Bishop, Hudson and Ahuriri-Driscoll identify a range of 'principles' in **te reo Māori** that they believe 'underpin a Māori research ethic'. These include '**manaakitanga**, **katiekitanga**, **aroha**, **rangatiratanga**, **mana**, **whānaungatanga** (kinship relationships), **mauri**, **tika**, **whakapap**, **tapu** and **noa**.'" [NZ hist 2019].

– сімейні відносини — *ahau* «я», *koe* «ти», *tipuna* «предок», *tama* «син», *mātua* «батько», *whaea* «мама», *tamāhine* «донька», *mātāmua* «старші діти», *rōtiki* «молодший», *matua whakaangi* «відчим», *whaea whakaangi* «мачуха», *pouaru* «вдова», *tāne* «чоловік», *iramutu* «племінник або племінниця», *tokopuna* «онук або онука», *maronui* «одружений», *takakau* «неодружений або неодружена», *wāhine* «дружина»;

"**Whānau** relationships include those with **whāngai** and those who have passed on" [WMF 2019].

*“Māori society is a transgenerational one which looks back to those who have gone before for guidance, and forward to those yet to be born because decisions made in the present will impact on the **mokopuna** of the future”* [Walker 2017, p. 3].

– назви їжі та напоїв — *heihei* «курка», *kai* «їжа», *ika* «риба», *tio* «устриці», *pua* «хліб», *inu* «напій», *rīwai* «картопля», *huawhenua* «овочі», *hēki* «яйце», *hiakai* «голод», *hiainu* «спрага», *hangi*, *huawhenua* «овоч».

*“This is a delicious **hēki**. Do we have **heihei**?”* [Kupu 2019]

*“**Kumara** is my favourite type of **huawhenua**”.*

– назви частин тіла — *pāpāringa* «щока», *makawe* «волосся», *rae* «чоло», *kauae* «щелепа», *upoko / māhunga* «голова», *matimati* «палець», *niho* «зуб», *pofo* «грудна клітка», *arero* «язик», *ringa* «рука», *kanohi* «обличчя», *turi* «коліно», *whatu* «око», *ihu* «ніс», *kakī* «шия», *taringa* «вуха», *waewae* «нога»;

*“It should be brushed each morning and night and don't let **makawe** become knotted”* [Te Wiki 2019].

*“My mother asked me a lot of questions and slapped my **taringa**”.*

*“That child should not be allowed to dry his **kanohi** with the towel used by everybody”* [Te Wiki 2019].

– цифри — *tahi* «один», *rua* «два», *toru* «три», *whā* «чотири», *rima* «п'ять», *ono* «шість», *whitu* «сім», *waru* «вісім», *iwa* «дев'ять», *tekau* «десять», *tekau mā tahi* «одинадцять», *hokotahi* «двадцять», *hokorua* «сорок», *hokotoru* «шістдесят».

*“There are **rua** women in this room”* [Kupu 2019].

*“Cut it up into **ono** slices”.*

*“The President will talk about the **waru** amendment”.*

Розглянемо складні запозичення фраз, що вважаються їх імітацією в мові-адресаті. В англійській мові Нової Зеландії існує низка прикладів запозичених фраз, які можуть вживатися в повсякденному житті або за певних умов. Наприклад, в повсякденному житті вживаються різні вигуки: *Namunatuā!* “Yummy!” *He kapu kawhe māu?* “Would you like a cup of coffee?”

Wehi nā! “Oh my gosh!” *He aha hoki!* “Whatever! Yeah right!” *Ka wani kē!* “Awesome! Fabulous!”

Фраза *Kia ora* навіть замінило англійське привітання “Hello”; *Haere mai* “Welcome”, *Kei te pehea koe?* “How’s it going?” *Tino pai* “Really good” *Ka kite ano* “Until I see you again” [Maori Lang 2019].

За певних умов, наприклад в спорті, а особливо в національній грі (регбі) можуть вживатися інші фрази: *Kia kaha e hoa mā!* “Let's go team!” *Eke panuku!* “Win! Made it!” *Ki te raepiro rā anō!* “To the try line!” *Mau mau ana!* “Caught! Nabbed!” *Purere ana te oma!* “Ran like a flash!” *Kīkia te pōro!* “Kick the ball!” *Hopukina!* “Catch it!” [Kupu 2019].

Серед запозичених фраз можуть бути прислів'я: *Ahakoā iti, he pounamu* “Although it is small, it is of greenstone”, *Hōhōnu kaki, pāpaku nana* “Deep at eating but shallow at work”, *Toitū he kāinga, whatu ngarongaro he tangata* “While the land remains the inhabitants are gone” [Maori WP 2019].

Отже, аналіз запозичень лексики з мови маорі дозволяє нам зробити висновок, що вони співвідносяться з різними сферами життя і спілкування. Запозичення є усними, прямими та представлені різноманітними словами та фразами. Вони широко використовуються як в щоденному спілкуванні так і в наукових сферах. Асиміляцію лексики з мови маорі в англійській мові Нової Зеландії ми розглянемо в наступному підрозділі.

2.3 Продуктивність маорізмів у словотворчій деривації

Маорізми протягом декількох століть є невід’ємною частиною лексики новозеландського варіанту англійської мови. Словник кожної мови постійно оновлюється і мова Нової Зеландії поповнюється саме завдяки маорізмам. Введення іншомовних слів проходить крізь низку етапів асиміляції.

Маорізми адаптуються на фонологічному рівні. Зміни були зумовлені різницею у кількості звуків та літер у мовах та складністю вимови деяких слів і назв. Наприклад, M /p/ — NZE /b/, M /k/ — NZE /g/, M /r/ — NZE /d/, M /ng/ — NZE /n/, M /h/ — NZE /ʃ/; *piripiri* — *bid*, *ngamu* — *namu*, *whairua* — *wairua*; *Kiddeekiddee* — *Kerikeri*; *Ōtākou* — *Otago* [Degani 2012, p.18].

Інший шлях є доволі продуктивним — складання нових слів та словосполучень на основі лексичних одиниць англійської мови та мови маорі. Перш за все нові слова утворюються шляхом афіксації — додавання префіксів та суфіксів. Префіксація слів відбувається за допомогою префіксів *pro-*, *anti-*, *non-*, *pre-*. Наприклад, *Maori* — *non-Maori*, *pro-Maori*, *half-Maori*, *pre-Maori*. Також префіксально-суфіксальний *anti-Maorism*.

Утворення слів за допомогою суфіксів *-ness*, *-fy*, *-ism*, *-ish*, *-an*, *-hood*. Наприклад зазначені раніше слово *Maori* — *Maorisms*, *Maoricized* та *Maorified*, *Maorihood*, *Maorization* або слово *Kiwi* — *kiwiness* “condition of being a stereotypical New Zealander”, *kiwish* “suggestive of loyal but stereotypical New Zealand interests”, *kiwian* “NewZealander”, *kiwiism* “a distinctive item of New Zealand speech or language”, *kiwify*, *kiwicisation*; *iwi* — *iwification* [Orsman 1997].

Частина слів можуть також змінюватися на графічному рівні. Прикладом слугують власні назви, що складаються з декількох слів або великої кількості літер. В цьому випадку відбувається скорочення слів. Наприклад, одна з найбільших назв-топонімів “*Taumata-whakatangi-hangakoauau-o-tamatea-turi pukakapiki-maunga-horo-nuku-pokai-whenua-kitanatahu*” була скорочена до перших літер — *Taumata*; *Te Rotorua-nui-a-Kahumatatomo* зазвичай називають *Rotorua*; *Te Tauihu-o-te-waka* скорочують до *Tauihu*.

Можливий перехід слова до іншої частини мови — конверсія. Наприклад, слово *tapu* «табу»: а) іменник «заборона, обмеження»; б) інтенсифікатор «святий» — адаптоване під християнську концепцію

святенності; в) інтенсифікатор «заборонений, під захистом богів»; г) дієслово стану «бути священним».

– “*There was no cooked food on this canoe, on Tākitimu, because it was **tapu***” [Moorfield 2004, p. 238].

– “*Yet they shall be ministers in my **tapu**, having charge at the gates of the house, and ministering to the house*”.

– “*It contains some of my **tapu** treasures; take great care of it, for I may not see you again; I may fall with my tribe*” [Lambert 2007, p. 73]

– “*At that time Te Riri was the only person of Ngāti Hine who wanted to live on the property, because the area was **tapu** and the surrounding hills were riddled with burial caves*” [Lambert 2007, p. 433].

Слово *aroha* — іменник «любов, симпатія», інтенсифікатор «жалісливий, милостивий»:

– “*We have heard that, because of his **aroha**, Henare is distributing his sheep and cows to Ngāti Porou as feasts for his people*” [Lambert 2007, p. 557].

– “*Then he asked me what I wanted. I responded that these youths should all be shown **aroha***” [Lambert 2007, p. 559].

Слово *punga* — іменник «якір», «вугільна пастка»,

– “*When the **punga** was aboard, they took hold of their oars and they all moved into action and spoke their language*” [Lambert 2007, p. 635].

– “*The raupō raft was made and then it was paddled into the current of the river to **punga** it*” [Lambert 2007, p. 635].

Крім цього поширеним є основокладання — утворення гібридних словосполучень зі словами англійського та маорійського походження. Наприклад, *country* «місцевість» + *marae* «внутрішній двір» = *country marae* «місце збору», *rugby* «регбі» + *mana* «сила, вплив» = *rugby mana* «сила регбі», *poi* «легкий мяч на мотузці» + *ball* = *poi-ball*, *hui* «зустріч» + *worker* «робітник» = *hui-worker* «той, хто допомагає організувати зустріч», *iwi* «плем'я» + *affiliation* «зв'язок, приналежність» = *iwi affiliation* «зв'язок з плем'ям» [Bauer 1994, p. 385].

Також запозичення змінюють або отримують додаткове значення. Так наприклад, слово *rangatira* «вождь або лідер» в сучасних суспільстві отримало додаткове значення «бос та керівник». *Haka* «військовий танець» в сучасних умовах пряме значення відійшло на другий план та змінилося. Слово *haka* отримало ще одне значення завдяки спортсменам:

*“The decision on who leads the **haka** or which **haka** is performed before an All Black test is usually made by the team before the game”* [Gregory 2004].

Перше значення слова *waka* — «каное», в сучасних умов утворилося ще одне «автомобіль»: *“The streets of that town are full of all sorts of **waka** of the Pākehā, from the horse carrying the butcher’s meat to all sorts of tramcars”*.

Асимілятивами можуть виступати як загальні так і власні назви. Перш за все власні назви з мови маорі з’являються в міфах на легендах корінного населення, що були зібрані та зафіксовані в 19 столітті. Письмових історичних та літературних пам’яток раннього періоду не існує, оскільки не було писемності і всі історії передавались з вуст в уста.

Проаналізувавши декілька з них ми помітили, що найчастіше в них використовуються власні назви та імена пов’язані з культурою та віруваннями Маорі. Окремо можна виділити імена богів, які зазвичай є складними. Наприклад, в легенді про появу першої жінки “Hineahuone”:

a) *Tane Mahuta* — бог лісу, *Ranginui* — батько небес, *Papatuanuku* — мати землі.

*“The world was formed when **Tane Mahuta** — the god of the forest — prised apart **Ranginui**, the father of the sky, and **Papatuanuku**, the mother of the earth. Afterwards, **Tane Mahuta** and his brothers slowly went about making all things on earth and in the sky”* [Hineahuone 2019].

б) *Mauriora* — дарунок життя, *Hineahuone* — ім’я першої жінки.

*“The gods were ecstatic, and together they gave her the gift of life — **mauriora** — and the first woman, **Hineahuone**, was made”*.

в) *Hongi* — привітання носами, *tangata whenua* — корінне населення.

“Today, the **hongi** is the traditional greeting of the **Māori** people. It is known as the ‘breath of life’, and is performed by pressing noses – just like **Tane Mahuta** did to breathe life into **Hineahuone**. This greeting makes the visitor at one with the **tangata whenua**, or hosts” [Hineahuone 2019].

В іншій легенді “The legend of Maui and the magic fishhook” побутові речі, імена та власні назви також відображені через маорізми:

а) *Waka* — каное, *Te Ika* — риба, *Maui* — ім’я напівбога.

“So the brothers continued rowing, and once they were far out into the ocean **Maui** dropped his magic fishhook over the side of the **waka**. After a while he felt a strong tug on the line. After much straining and pulling, up suddenly surfaced **Te Ika a Maui** (the fish of Maui), known today as the North Island of New Zealand” [Maui 2019].

б) *Punga* — якір, *waka* — каное, *Te Waka a Maui* — назва Південного острова, *Te Punga a Maui* — назва найменшого острова.

“The South Island is known as **Te Waka a Maui** (the waka of Maui). Stewart Island, which lies at the very bottom of New Zealand, is known as **Te Punga a Maui** (Maui’s anchor), as it was the anchor holding **Maui’s waka** as he pulled in the giant fish” [Maui 2019].

Наприклад легенда “Mataora and Niwareka in the Underworld”, де використані слова *poi-dance* — жіночий танок, *haka* — військовий танець, *tohunga* — чаклун.

“It was different to any *poi-dance* or **haka** that **Mataora** had ever seen”.

“This image was the home of the evil spirits of the **tohunga**” [Mataora 2019].

В легендах завдяки маорізмам відбивається дух народу. В той час як література репрезентує ситуації більш близькі до читача в часових межах. Тому вони написані з використанням більш сучасних запозичень та реалій.

В книжках ці запозичення представлені назвами предметів, явищ та дій з повсякденного життя. Особливості позначення відносин між членами родини також передаються за участі маорізмів, наприклад розмова онуки з дідусем

про знайдену квітку: “**Rā** saw something else. ‘What’s that, **Koro**?’ she asked” [Tawhara 2000, p. 32]

В оповіданнях досить часто автори вживають розмовні вирази та вигуки разом з іменами:

а) “ ‘**E Pita**’, **Sione** called to his son. Come and help us with this **talo**” [Nelisi 1992, p. 9].

“ ‘**Oi, oi, oi**,’ cried **Tose** and pulled **Pita**» [Nelisi 1992, p. 12].

В цих прикладах *Pita*, *Sione*, *Tose* — імена батька та дітей. *E* – вигук «ей», *Oi* — вигук «ой».

б) “**Aue**, its struggles were in vain. What happened? <...> **Aue! Aue!** How **Whirikoki** wept for his pet” [Clark 1997, p. 24]

Aue – вигук «ах».

В умовах сучасної комунікації всі реклами мають два варіанти, новини включають в себе переклад на одну з цих мов. Онлайн ресурси також мають сторінки на двох мовах. В політичних виступах оратори активно вживають маорізми, наприклад:

а) в розмові між ведучою новин та новими політиками уряду, починають з оголошення їх імен:

“Local council is often the first place where **tangata whenua** have to engage with the Crown <...> Among them are **Toi Iti**, who has been elected to the Bay of Plenty Regional Council, **Tamatha Paul** who has been elected to the Wellington City Council and **Moko Tepania**, who was elected to the Far-North District Council” [Hipkiss 2019].

б) в виступах протестувальників:

“It’s about being a good **kaitiaki** (guardian). My dad would always say ‘do what it takes to be a good ancestor, do what it takes to be a good **tupuna** (ancestor)’. For me it’s all about the **whenua**, this **whenua** is so important to me. This **whenua** is our **turangawaewae** (sense of identity) <...> I get up excited knowing that I have the support of our **marae** and our **whanau** and those all

around the country who resonate with this cause.’ — said Pania Newton” [Connor 2019].

Наукові видання (журнали та підручники) з біології, історії, логіки, археології та лінгвістики також можуть бути джерелами поповнення лексики. Частина запозичень мають спеціальний характер, адже здебільшого це наукові терміни. Наприклад, в журналах з біології можна знайти назви невідомих представників природи:

*“The shelterbelt species investigated were; (a) poplar (*Populus nigra*), (b) radiata pine (*Pinus radiata*), (c) macrocarpa (*Cupressus macrocarpa*), (d) oak (*Quercus spp.*) and (e) a native mix of **harakeke** (flax, *Phormium tenax*), **tī kōuka** (cabbage tree, *Cordyline australis*), and **kōhūhū** (*Pittosporum tenuifolium*), and (f) adjacent paddocks comprised mainly of perennial ryegrass (*Lolium perenne* L.)...”* [Welsch 2016].

*“**Kauri** (*Agathis australis*) forest dominates on the ridgelines, in association with northern **rātū** (*Metrosideros robusta*), **rimu** (*Dacrydium cupressinum*), **rewarewa** (*Knightsia excelsa*) and **miro** (*Prumnopitys ferruginea*). Understorey species include *Coprosma* species, silver fern (*Cyathea dealbata*), **hangehange** (*Geniostoma ligustrifolium*) and **nīkau** (*Rhopalostylis sapida*).”* [Henwood 2014].

Отже, запозичена лексика англійської мови з мови маорі дуже різноманітна. Вона бере участь в процесі словотворчої деривації, що в свою чергу допомагає їй асимілюватися в новозеландському варіанті англійської мови. В ході нашого дослідження було з’ясовано, що найбільш продуктивним є суфіксальний тип словотворення. Розглянемо комунікативний потенціал маорізмів у наступному підрозділі.

2.4 Комунікативний потенціал маорізмів

2.4.1 Елімінація лакун. Наслідком колонізації Нової Зеландії стало не лише контактування англійської мови та автохтонної мови маорі, їх носіїв, але й контакт двох різних культур. Британці опинилися в тих чужих умовах, де вони не знали назв багатьох речей. У зв'язку з цим вони були змушені запозичити реалії народу маорі.

Культура маорі є досить своєрідною, маючи тісний зв'язок з природою та релігією. Вона не має еквівалентів в англійській культурі. У зв'язку з цим в англійській мові виникають лакуни (відсутність терміну в мові на позначення реалій іншої культури). Розглянемо декілька сфер виникнення лакун: назви об'єктів флори, назви об'єктів фауни, назви об'єктів маорійської культури, назви природних об'єктів.

– Назви об'єктів флори вживаються в науковому (екологічний та біологічний) та історичному дискурсі (статті, журнали, підручники). Оскільки їм не має еквівалентної назви, в англійській мові словники дають дефініцію: *karaka* “tree with dark green, very glossy, large leaves and orange berries containing seeds which are poisonous unless roasted”, *ngaio* “a small tree with poisonous leaves and fruit”, *kauri* “largest forest tree but found only in the northern North Island”, *kānuka*, *mānuka* / *kahikatoa*:

“On the coast, trees like karaka and ngaio have thick, tough leaves that can withstand salt winds. Some of the forests (kauri, beech and conifer-broadleaf) survive. The conifer-broadleaf forests resemble tropical rainforests, with a canopy, lush foliage and carpets of ferns and mosses” [Brockie 2007].

“Kānuka, although superficially similar to mānuka, is a rather different plant. The trunk and branches are usually clad in long, leathery strips of bark, rather than the short, papery, rather flaky brown bark typical of the tree forms of mānuka / kahikatoa» [МКК 2010].

– Назви об’єктів фауни, як і назви флори застосовують в науковому дискурсі. Наприклад, назви птахів *kakapo*, *kiwi*, *takahe*, *moa*, *huiia*, *kea*, *weka*:

*“As they evolved, wings became unnecessary for some birds, as they had no natural predators to fly away from. As a result, several of New Zealand's native birds became flightless, including the **kākāpō**, the **kiwi**, the **takahe**”* [Mulinder 2009].

*“The playful **kea** is one of the most intelligent birds in the world and will happily attack a car in order to steal a windscreen wiper or other bits of rubber! The loveable **weka** is a flightless bird with a penchant for shiny objects”* [Mulinder 2009].

*“**Tui**, **korimako**, **tīeke**, short tailed **pekapeka**, geckos and several types of insects enjoy nectar from the flax flower”* [Johnson 2008].

Назви риб *paketi*, *hapuka* / *whapuku*, *warehou*, *terrakee* / *terakihi*:

*“In the Auckland region the most common small fish children catch are sprats and **paketi**”* [Bardsley 2005].

*“Some fish names have been corrupted from Maori (**hapuka** ought to be **whapuku**; **warehou** is sometimes called warrior; **terrakee** ought to be **terakihi**)”* [Bardsley 2005].

– Назви об’єктів маорійської культури вживаються в різних типах комунікації (повсякденному житті, історичних журналах). Наприклад, деталізація сімейних відносин, в англійській мові у відносинах брат — сестра “brother — sister” не звертають увагу на гендерну приналежність дітей. Якщо в сім’ї діти: хлопчик та дівчинка, або хлопчик та хлопчик, то хлопчик у будь-якому разі буде “brother”. І навпаки, якщо дві дівчинки або хлопчик та дівчинка, то дівчинка — “sister”. В маорійських сім’ях є різниця, так сестра хлопчика “sister of a boy” — *tuahine*: *Pania is my tuahine*. Тоді як брат дівчинки “brother of a girl” — *tungāne*: *My tungāne is strong* [Kupu 2019].

Відносини між молодшими та старшими дітьми також мають свої назви в мові маорі. Наприклад, в англійській мові в розмові про старшого брата / сестру (неважливо якої статі) назвуть “elder sibling”. В той час як маорі

звертають увагу на стать, так сестра в розмові про свою старшу сестру або брат, говорячи про старшого брата скажуть *tuakana*: “*Margaret is my tuakana*”. Тобто якщо хлопчик буде говорити про старшу сестру, він використає інше слово *tuahine*.

За тією ж стратегією називають відносинам між старшими та молодшими дітьми. В англійській мові про молодшого брата / сестру — “*younger sibling*” (не важливо якої статі), а в маорі дівчина в розмові про молодшу сестру або хлопець, говорячи про молодшого брата скажуть *teina*: “*He is 25 years old and his teina is 17*” [WMF 2019].

На позначення слів онук / онука “*grandson / granddaughter*” може вживатися одне слово *mokopuna* “*grandchild*” : “*Brooklyn is the mokopuna of Lynne and Barry*” [WMF 2019].

В англійській мові існують два різні слова на диференціацію відносин між нареченою / нареченим та братом / сестрою дружини / чоловіка “*brother-in-law / sister-in-law*”, тоді як маорі називають їх одним словом *taokete*. Єдина відмінність полягає в тому, що вони звертають увагу на стать. Це слово може застосовуватись лише відносно людини такої ж статі. Наприклад, *Chantelle is taokete of Margaret*. “*Paul is taokete of John*” [NZ hist 2019].

Існує також інша стратегія позначення членів родини, коли в мові маорі одним словом позначаються дві людини, а в англійській це два різних слова. Наприклад, дружина “*wife*”, жінка “*woman*” — *wahine*: “*Kelly is my wahine*. *Kelly is wahine*”; чоловік (одружений) “*husband*”, чоловік “*man*” — *tāne*: “*Tai is my tāne*. *Tai is tāne*” [Кіру 2019].

Така ж стратегія застосовується відносно слів на позначення батька дружини / чоловіка “*father-in-law*” та матері дружини / чоловіка “*mother-in-law*” в мові маорі — *hungarei*. Наприклад “*Barry is hungarei of Hineawe*. *Lynne is hungarei of Hineawe*” [WMF 2019].

Слова та дії, що були пов’язані з певними традиціями народу мали сакральний характер. На сьогодні більшість традиційних церемоній

проводиться на святах, фестивалях, в школах та державних установах для зустрічі спеціальних гостей. Щоб їх досягнути потрібно було б детально описувати всі дії.

Проте використання маорізмів значно спрощує цей процес, заповнюючи прогалину у мові. Наприклад в журналістських статтях, присвячених церемонії привітання гостей *Pōwhiri* вживається низка маорійських слів: *karanga* “call of welcome”, *kuia* “elderly women” / *tangata whenua* “woman of the land”, *manuhiri* “guests”, *taiaha* “spear-like weapon”, *wero* “to challenge”, *rautapu*, *taki*, *whaikōrero* “Māori speeches”, *hongī* “the pressing of noses signifying unity in the mingling of one another's breath”, *whakanoa* “to free things that have the extensions of tapu”, *koha* “gift”, *kai* “food”, *manaakitanga* “hospitality”:

“A pōwhiri begins with a karanga from an elderly woman of the tangata whenua. The visiting party will respond in kind, uttering their own call of welcome back to the hosting party. As the two woman trade back and forth their calls of welcome, three or sometimes just one warrior will saunter down the grounds towards the manuhiri, or visitors. Wielding his taiaha the warrior(s) performs a wero to test the intentions of the visiting parties”. [Haerewa 2017].

“Following the welcome on the grounds, the group will be ushered to the speech grounds where men will exchange whaikōrero, with each being followed by a song appropriate to what has been expressed” [Haerewa 2017].

“To cap off formal proceedings, visitors and hosts greet each other with a hongī — the ceremonial touching of noses. After the pōwhiri, kai will be shared, in keeping with the Māori tradition of manaakitanga or hospitality” [Bryce 2017].

Невід’ємною частиною маорійської культури є *marae* «місце зустрічі». *Marae* використовують для зустрічей усієї родини, занять, святкувань, похорону та важливих для народу подій, тому це місце постійно перебуває в центрі уваги. Під час обговорення важливих подій та в журналістських статтях можуть зазначатися всі складові цього місця: *marae*, *iwi*, *whanau*, *tūrangawaewae*,

“A *marae* is a fenced-in complex of carved buildings and grounds that belongs to a particular iwi, *hapū* or *whānau*. Māori people see their *marae* as *tūrangawaewae* - their place to stand and belong” [Marae 2019].

“Inside *tukutuku*, or weaved panels and carvings, trace the entire history of the tribe and their ancestors through Māori symbology, a kind of European tapestry in the South Pacific. Running along the roof is the *tahuhu*, or spine of the ancestor, which holds together the *whare tipuna*. However, standing at the centre of the *whare tipuna* is the *poutokomanawa*, or the heart of the ancestor” [MC Maraе 2019].

– Назви природніх об’єктів (топоніми, географічні назви): *awa* «річка», *roto* «озеро», *taunga* «гора», *moana* «море», *motu* «острів», *one* «земля», *puke* «схил», *tai* «узбережжя», *whanga* «бухта» [Williams 1844]; озера — *Hāwea*, *Hinenui*, *Kaikiekie*, *Taiporoporo*, міста — *Te Hāpua*, *Ōkuti*:

“*Hāwea* is located between *Te Hāpua* (Sutherland Sound) and *Te Houhou* (George Sound) in *Te Rua-o-Te-Moko* (Fiordland)” [RNZ 2019].

“*Hinenui* is the fiord between *Te Moeanu/Te Awa-o-Tū* (Thompson Sound) and *Taiporoporo* (Charles Sound) in *Te Rua-o-Te-Moko* (Fiordland)” [Davis, O’Regan, Wilson 1990].

“The *Ōkuti* River flows in a westerly direction along the *Ōkuti* Valley and into the *Ōkiri / Ōkana* Stream” [RNZ 2019].

Отже, аналіз різних джерел дозволяє зробити висновок, що лакуни є невід’ємною частиною новозеландського варіанту англійської мови. Заповнення цих прогалин є однією з функцій маорізмів в англійській мові. Завдяки цим словам мовлення є менш нагромадженим поясненнями та стає більш експресивним. Розглянемо експресивізацію комунікації в наступному підрозділі.

2.4.2 Експресивізація комунікації. Кожній мові притаманна емоційність за рахунок експресивної лексики. Запозичена лексика з мови маорі є незвичною за формою та звучанням. Маорізм додають емоційності висловлюванням та допомагають створювати необхідну атмосферу.

В дитячих книжках автори постійно вживають маорізм для посилення необхідного ефекту: а) створення стресової ситуації; б) посилити страх та обурення; в) посилення сили сімейних відносин; г) посилити ефект смутку та горя; г) надання більшої вагомості ситуації.

а) історія про хлопчика, який страждав від знущань однокласника: “*Tama went home and told his mum all about James. Mum said James was a right little **tanihwa**. ‘*Āe and he needs taming,*’ said Aunty Flo*” [Tipene, Campbell 2001, p. 6].

Tanihwa “monster take many forms from logs to reptiles and whales and often live in lakes, rivers or the sea”, вигук *Āe* “yes”.

Проблема хлопчика стає ще страшнішою, коли мати називає однокласника монстром з маорійських легенд. Таким чином автор нагнітає страшну атмосферу та збільшує страх дитини перед однолітком. Таким чином ситуація починає здаватися безвихідною.

б) історія про маленьке дерево та про те, як лісоруб хотів зрубати його молодшого брата:

“*The little **kowhai**’s sap ran cold and her branches shook with fear as the woodcutter approached her baby brother. Quivering with fear, she yelled out, ‘**Hoi**, don’t you dare. You can’t cut down my baby brother!’*” [Ihimaera 2007].

Kowhai “small-leaved native trees common along riverbanks and forest margins” та *hoi* — вигук для привернення уваги.

Kowhai — маленьке дерево. Проте автор зазначив, що воно було маленьке, таким чином підкреслюючи його беззахисність. Незважаючи на свої розміри та страх, воно намагається привернути увагу та зупинити лісоруба.

в) історія про хлопчика, його дідуся, який дуже сумував за онуком та ліки:

*“What`s up, **Koro**? Are you going to miss me? I`ve got something to fix that”.
“I think he`s right. **Aroha** is the only medicine that is as good for the person who gives it, as it is for the person who receives it” [Drewery 2004].*

Koro “grandfather” та *Aroha* “love”. Для маорі важливі сімейні відносини, тому зазвичай, щоб підсилити їх цінність автори використовують маорізм для називання членів родини. Почуття, як любов, передаються через незвичне за формою слово. Маорізм підкреслює особливість та неповторність цього почуття.

г) історія про хлопчика та його домашнього улюбленця, які хотіли відвідати схили:

*“It was a heartrending sight to see this beautiful creature struggling to hold on to life. ‘**Auē**, its struggles were in vain. What happened?’ The seal perished there on the hill. ‘**Auē! Auē!**’ How **Whirikoki** wept for his pet” [Clark 1997, p. 22-24].*

Історія розповідає про людину з магічними силами *tohunga*, але його сили не допомогли йому врятувати свого улюбленця. Автор створює гнітючу атмосферу, коли помирає морський лев. Атмосферу смутку, втрати, жалю та знесилення вдається посилити в момент коли *Whirikoki* кричить від горя.

г) повернемося до історії про хлопчика та його однолітка: *Pounamu* “greenstone”, *taniwha* “demon”:

*“When James went Papa put a **pounamu** around **Tama**`s neck. ‘This is for taming your first **taniwha**, **Tama**’ ” [Tipene, Campbell 2001, p. 6].*

В цьому випадку має місце винагорода та заохочення хлопчика за те, що він переборов свій страх та віднайшов в собі сили подружитися з тим, хто його ображав. Автор не випадково вживає маорізм, адже *Pounamu* — камінь, який дуже цінується народом маорі. Така конкретизація надає значущості події та дає дитині сили долати свої страхи надалі.

Маорізми додають експресивності не лише оповіданням та історіям, але й новинам та виступам. Наприклад, репортаж про в'язниці, в якому використані слова: *Tikanga* “the customary system of values and practices”, *tapu* “restricted”, *noa* “without restriction”, *utu* “retaliation”, *muru* “confiscation”, *whanau* “family”, *hapū* “subtribe” та *iwi* “tribe”.

“*The pre-colonial Māori justice system was governed by **tikanga**, which would restore the balance between **tapu** and **noa** by using **utu** and **muru**. **Tikanga** custom law recognises that the rights of individuals are indivisible from the wellbeing of their **whānau**, **hapū**, and **iwi**,*’ the report says.”

Слова *tapu*, *utu* та *muru* посилюють у статті атмосферу заборони та відплати, пов’язані з місцем, де перебувають в’язні.

Новини, що пов’язані з виступами політиків, протестами та оголошеннями насичені маорізмами. Наприклад, промова одного з протестувальників:

“*For me it's all about the **whenua**, this **whenua** is so important to me. This **whenua** is our **turangawaewae**, it is the place where I feel my greatest sense of belonging and place. I feel like it calls to me to be here, that as well as fulfilling my responsibilities to be a **kaitiaki** and fulfilling the responsibilities and obligation to the campaign that we started*”.

Whenua “land”, *turangawaewae* “sense of identity” та *kaitiaki* “guardian” — ці слова посилюють почуття приналежності до народу Нової Зеландії та привертають увагу до проблеми оратора.

Отже, аналіз мовних запозичень в книжках, репортажах та статтях дає змогу зробити висновок, що маорізми виконують функцію експресивності в висловлюваннях за рахунок своєї незвичності. Лексеми можуть бути довшими або коротшими за еквівалент англійської мови, що привертає до них увагу. Маорізми додають екзотичності та колориту мовленню. З використанням лексем автохтонної мови змінюється звучання висловів. Запозичення з автохтонної мови відображають особливу культуру Нової Зеландії. Це питання розглянемо в наступному підрозділі.

2.4.3 Роль маорізмів у позначенні ключових понять новозеландської культури. В ході нашого дослідження ми встановили, що контактують не тільки мови, але й культури. Культура Нової Зеландії, пройшовши довгий шлях формування, є незвичною та колоритною. Вона об'єднала в собі не тільки елементи культури британців, але й культуру корінного населення.

Культура та мова маорі — дуже символічна, тому вона стала ключовою в визначенні національної приналежності новозеландців. Вживання маорізмів на позначення важливих назв та елементів культури зумовлено бажанням відчувати спіритичний зв'язок з минулими поколіннями. Наприклад, друга символічна назва Нової Зеландії — *Aotearoa* “Land of the long white cloud”.

“Aotearoa is a land that was created by volcanoes and then calmed by glaciers. In the beginning it was a land of birds, there was no man, no deer, no pigs, just birds (and a couple bats). Birds that couldn't fly, small birds, gigantic birds such as the Mōa & Haast's Eagle and some birds whose 'song' can haunt you (in a good way) forever” [NZ hist 2019].

Національні символи країни мають маорійське походження — *kiwi* — маленька нелітаюча пташка, яка існує лише в Новій Зеландії. Окрім цього новозеландці називають себе *Kiwis*:

“Kiwī are a symbol for the uniqueness of New Zealand wildlife and the value of our natural heritage” [Price 2019].

Другим національним символом є срібна папороть *whakapapa korero*. Ця рослина була дуже важливою в житті першого населення, її використовували для позначення дороги, як ліки та в багатьох щоденних справах. Сьогодні новозеландці зробили її символом національної команди з регбі:

“The silver fern first took on national symbol status with the 1888-1889 New Zealand Natives Rugby Tour led, coached and captained by Joe Warbrick of Ngāti Rangitīhi who in choosing the whakapapa korero as a symbol offered it with a whakatauki, a Māori proverbial saying” [NZ hist 2019].

Новозеландці зберегли в своїй культурі низку звичаїв корінного населення. Тому природним є використання маорізмів для позначення всіх ключових моментів. Наприклад, вітаються новозеландці манерою маорі *Hongi* «касування носами»:

“Hongi is the equivalent of doing a thoughtful handshake but is much more intimate, given the faces are placed so close together. Known as the breath of life, the tradition began when the first earthly Māori woman, Hineahuone, was born. Made of clay, she only came to life when the god Tane breathed life into her through her nostrils”.

Жителі Нової Зеландії дуже гостинні *Manaakitanga*, тому для гостей вони проводять особливу церемонію *pōwhiri*. При зустрічі вони можуть сказати *Tena koe*, *Tenakorua*, and *Tena koutou*, привітання які відрізняються лише за кількістю співрозмовників. Важливу роль відіграють будівлі, які вони називають *marae*, де проводяться всі сімейні церемонії:

“A visitor who has never set foot on a marae is known as waewae tapu or sacred feet. They must partake in a formal welcoming ceremony, called a pōwhiri, to remove the tapu (sacredness) and become one people with those of the marae” [Marae 2019].

На особливі свята та фестивалі новозеландці готують їжу особливим способом, який називають *hangi*. Раніше люди вірили, що це дає їм більше сил, а сьогодні це одна з тих речей яка пов'язує покоління:

“Hangi food or ‘kai’ was traditionally wrapped in leaves, but a modern hangi is more likely to substitute with aluminium foil and wire baskets. In traditional hangi cooking, food such as fish and chicken, and root vegetables such as kumara (sweet potato), are cooked in a pit dug in the ground”.

Важливим для жителів Нової Зеландії є спорт, а саме регбі. Відмінною рисою національної команди став танець з бойовими кличами *Haka*, який вони виконують перед матчами для залякування противника. Як було зазначено, під час танцю виголошуються кличі — *“Periperu Haka!”*:

*“The **haka** has been immortalised by New Zealand’s All Blacks team, though its significance is celebrated in other local customs as well” [MC 2019].*

“Ka Mate Ka Mate

Ka ora Ka ora

A upa...ne! Ka upa...ne!

A upane kaupane whiti te ra! Hi!!!”

Частиною культури є традиційні танці. Кожен традиційний танець *Kapa haka* в Новій Зеландії має певну мету: шанування предків, залякування ворогів та привітання гостей. Також вони супроводжуються різноманітними важливими діями та піснями: *pūkana* “facial expressions”, *waiata-ā-ringa* “action songs” та *poi-dance*.

Всі танці та дії, що їх зупроводжують зародилися в культурі корінного населення, тому позначаються маорізмами. Наприклад, *“Pūkana are an important facet of Māori performance. They help emphasise a point in a song or haka and demonstrate the performer’s ferocity or passion. For women, pūkana involves opening the eyes wide and jutting out their tattooed chin. For men, it means widening the eyes and stretching out their tongue or baring their teeth”* [MC 2019].

“In a waiata-ā-ringa the lyrics are supported by symbolic hand movements. The performers flutter their hands quickly, a movement called wiri, which can symbolise shimmering waters, heat waves or even a breeze moving the leaves of a tree” [Bayard 2000, p. 10].

“Poi is a form of dance in which each performer skilfully twirls one or more poi (ball on a chord) in perfect unison with the others. Sudden direction changes are achieved by striking the ball on a hand or other part of the body, and the noise creates a percussive rhythm” [MC 2019].

Отже, аналіз лексичних одиниць автохтонної мови маорі стимулював вивчення особливостей культури Нової Зеландії. Багатовікова взаємодія двох різних культур та двох різних народів, призвела не тільки до запозичення лексики, але й до того, що традиції корінного населення укорінились в

культури. Велика кількість маорізмів використовується для позначення важливих для новозеландців подій та явищ. Маорізми допомагають новозеландцям відчуті зв'язок з землею предків та відчуті себе частиною великої давньої культури.

ВИСНОВКИ

Аналіз наукових досліджень з проблем мовної взаємодії дозволяє дійти висновків про те, що мовне контактування — складний поліаспектний процес, зумовлений комплексом зовнішніх та внутрішніх чинників.

Термін «мовний контакт» одночасно уживається недиференційовано та диференційовано поряд з термінами «інтерференція», «змішення мов», «взаємодія мов» та «взаємовплив мов». Проте, вважаємо, що позначені цими термінами явища мають різну природу. На нашу думку, інтерференція є впливом першої (рідної) мови на другу (іноземну чи засвоєну) мову на фонетичному, лексичному та граматичному рівнях. При цьому подекуди можливе втручання чужої мови в мовлення на рідній мові. Взаємодія мов — це швидше частина мовного контакту. Змішення мов результує у формування нових систем комунікації (піджинів та креолів).

Мовні контакти мають різний характер залежно від комплексу чинників, що на них впливають, а також від аспекту їх дослідження: За типом взаємодії розрізняють прямі та опосередковані контакти; з огляду на типологічну чи генетичну відстань між мовами розрізняють дистальні та проксимальні контакти; відповідно до складників мовної ситуації визначають мову-джерело та мову-реципієнт; мову-медіатор / мову-трансмiтер та мову-адресат; з огляду на складники процесу контактування можливі такі види, як однобічний вплив на одному лінгвістичному рівні однієї мови, двобічний вплив на одному лінгвістичному рівні однієї мови, однобічний вплив на різних лінгвістичних рівнях; за територіальним поширенням розрізняють маргінальне та внутрішньо-регіональне контактування; за тривалістю визначають перманентні (стійкі) та тимчасові (казуальні) контакти, Контакти відбуваються у природних та штучних (навчання) умовах.

Серед чинників мовного контактування важливими виявляються як зовнішні (примусова та вільна міграція, розвиток міжнародної взаємодії,

війни тощо) так і внутрішні (мовна політика, ступінь типологічної відмінності, статус мов в контактній ситуації — субстрат, суперстрат, адстрат, перстрат, інстрат.

Помітні результати мовного контактування охоплюють білінгвізм, інтерференцію, перемикання кодів, запозичення. Поліаспектне дослідження запозичень, дозволяє класифікувати їх за низкою таких критеріїв: джерело надходження (внутрішні та зовнішні), шлях проникнення (прямі, опосередковані), аспект (фонетичні, лексичні, семантичні, граматичні) та асиміляція (адаптовані, частково адаптовані, неадаптовані).

Вищезазначене відповідає вимогам традиційного лінгвістичного підходу до вивчення мовних контактів. Проте в сучасній науці поширюється міждисциплінарне дослідження цих процесів та їхніх наслідків. Відповідно до психолінгвістичного підходу, мовний контакт вивчають як взаємодію психологічних та лінгвальних аспектів мовленнєвої діяльності, як формування свідомості білінгва. Соціолінгвістичний підхід фокусується на взаємодії мов, культур та суспільств. Когнітивний підхід акцентує на процесах розвитку та вербалізації концептуальних картин світу у процесі мовного контактування та взаємодії національних когнітивних баз.

З огляду на вищезазначене в дослідженні застосовано послідовну процедуру поліаспектного (системного) вивчення маорізмів в англійській мові. Головні етапи охоплюють такі: вивчення історичних передумов становлення новозеландського варіанту англійської мови та його контактування з автохтонною мовою маорі; укладання корпусу маорізмів; аналіз структури та окремих етимологічних особливостей (не/пряме запозичення; характер етимонів — запозичення з маорі чи з інших автохтонних джерел, зокрема полінезійського субстрату); встановлення сфер максимальної концентрації маорізмів; аналіз структури та семантики досліджуваних одиниць; дослідження ступеня адаптації автохтонних запозичень; ідентифікація функцій та визначення комунікативної потужності маорізмів в сучасній англійській мові.

Контакт англійської мови з автохтонною мовою маорі слід кваліфікувати як перманентний, безпосередній та природний. Впродовж контактування запозичено значну кількість одиниць, внаслідок чого англійська мова (в термінах контактної лінгвістики — мова-реципієнт) стала різноманітнішою з огляду на етимологічний склад лексики. Запозичення потрапляли до системи мови-реципієнта здебільшого усним і прямим шляхом. Маорізми представлені як окремими словами, так і виразами.

Запозиченні лексеми тяжіють до таких сфер максимальної концентрації: топоніми на позначення того чи іншого регіону, міста, водойми тощо; реалії побуту та культури маорі; назви рослин та тварин; частини тіла; терміни спорідненості та позначення сімейних відносин. Серед цих запозичень вирізняються власні назви, які являють собою антропонімічні основи, від яких походять топоніми. Частину з цих назв запозичено з легенд корінного населення, зокрема імена богів. Запозичені вирази представлені здебільшого клішованими структурами, які вживаються у повсякденному спілкуванні (привітання, побажання, питання про стан справ, прощання, вислови вдячності тощо). За результатами аналізу, запозичені лексеми співвідносяться до всіх сфер повсякденного життя.

Маорізми характеризуються високим ступенем асиміляції, активно залучаються до процесів морфологічної та семантичної деривації. Асиміляція запозичень на фонологічному рівні здійснюється шляхом субституції незвичних для англійської мови звуків або їхніх сполук, на морфологічному рівні — шляхом комбінування маорійських основ та англійських афіксів. При цьому найпродуктивнішими префіксами виявилися — *non-*, *pro-*, *half-*, *pre-*, а суфіксами — *-ism*, *ized*, *-fy*, *-hood*, *-tion*, *-ish*, *-an*. У процесі дослідження було помічено, що автохтонні назви, які часто мають описовий характер і вельми розгалужену структуру (до 85 літер при відтворенні англійською мовою), зазнають скорочення. Продуктивним способом утворення нових слів від маорійських основ є також конверсія. Семантична деривація властива більшій кількості запозичених лексем і здійснюється традиційними шляхами

(звуження та розширення значення; метафора та метонімія). Перевага окремих з них непростежується.

Результати дослідження дозволяють констатувати значний обсяг функцій, реалізованих за допомогою маорійських запозичень. Серед найважливіших функцій помітні такі: номінативна — маорізми заповнюють соціальні й культурні лакуни; експресивна — екзотична форма автохтонних лексем додає емоційності висловлюванням, дозволяє оригінально виразити оцінні та інші асоціативно-сміслові компоненти. Визнання лінгво-культурного симбіозу англійськомовних новозеландців та маорійців дозволяє стверджувати про важливу роль маорізмів у формуванні симболярію сучасної новозеландської культури. Полідискурсивність маорійських запозичень (повсякденне спілкування, мас-медійна, політична, наукова, історична та галузево-інституційна сфери комунікації) засвідчує їхній неабиякий комунікативний потенціал. Уживаність та екзотичність маорізмів забезпечує унікальність англійської мови Нової Зеландії.

Щодо інтеграції маорізмів до сфери міжнаціонального спілкування, то їх роль доволі обмежена. Виявлено поодинокі маорізми, які досягли рівня інтернаціоналізмів (*kiwi*, *Maori*, *Aotearoa*) в їхньому первинному значенні. Слід додати, що попри міцні культурно-історичні та економічні зв'язки Австралії та Нової Зеландії, географічну ізольованість обох країн, маорійських запозичень не виявлено в лексиці австралійського варіанту англійської мови, що можна пояснити високим ступенем самотності австралійської культури та настановами на її збереження.

Перспективу дослідження становить порівняльний аналіз структури, семантики та функцій автохтонних запозичень у первинних та вторинних варіантах англійської мови, визначення їхнього комунікативного потенціалу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

СПИСОК ТЕОРЕТИЧНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Айдукович Й. Введение в лексическую контактологию. *Теория адаптации русизмов*. Белград : Фото Футура, 2004. 364 с.
2. Аксютіна О. В. Інтеграція автохтонних запозичень в лексико-семантичній системі сучасної англійської мови США : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : 10.02.04. Херсон, 2010. 216 с.
3. Аристова В. М. К истории английских слов в русском языке : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04. Самарканд : СамГУ, 1968. 38 с.
4. Арнольд И. В. Основы научных исследований в лингвистике : учебное пособие. Москва : Высшая школа, 1991. 140 с.
5. Багана Ж., Хапилина Е. В. Контактная лингвистика. Взаимодействие языков и билингвизм : монография. Москва : Флинта, 2010. 128 с.
6. Бердникова Л. П. Контакты и взаимное влияние английского и испанского языков в эпоху глобализации : монография. Пятигорск : РАО-ППЛУ, 2005. 143 с.
7. Беспала Л. В., Козлова Т. О. Формування карибської англійськомовної картини світу в умовах лінгвокультурних контактів : монографія. Запоріжжя : СТАТУС, 2018. 308 с.
8. Бодуэн де Куртенэ. О смешанном характере всех языков. *Избранные труды по общему языкознанию*. Москва : Изд-во Академии наук СССР, 1963. Т.1. 384 с.
9. Булаховський Л. А. Вибрані праці : у 5 т. Загальне мовознавство. Київ : Наук. Думка, 1975. Т.1. 495 с.
10. Вайнрайх У. Языковые контакты (состояние и проблемы исследования). Київ : Вища школа, 1979. 264 с.

11. Верещагин Е. М. Психологическая и методическая характеристика двуязычия (билингвизма). Москва : Изд-во Московского ун-та, 1969. 160 с.
12. Гак В. Г. Язык как форма самовыражения народа. *Язык как средство трансляции культуры*. Москва : Наука, 2000. 312 с.
13. Гарник А. В. Греческие лексические заимствования в латинском языке : учеб. материалы. Минск : БГУ, 2015. 56 с.
14. Герман Л. В. Лексичні запозичення як результат англійсько-маорійських мовних контактів. *Вісник ХНУ. Серія Лексикологія*. 2013. №1072. С. 64–68.
15. Горнунг Б. В. К вопросу о типах и формах взаимодействия языков и диалектов *Доклады и сообщения ин-та языкознания АН СССР*. Москва : Изд-во АН СССР, 1952. №2. С. 3–7.
16. Добродомов И. Г. Заимствование. *Лингвистический энциклопедический словарь / под общ. ред. В. Н. Ярцевой*. Москва : Сов. энциклопедия, 1990. С. 158–159.
17. Єфименко Т. М. Дослідження мовної інтерференції у соціальному, психологічному й лінгвістичному планах. *Science and Education a New Dimension. Philology*. 2018. № VI. С. 66–69.
18. Жлуктенко Ю. О. Мовні контакти. Київ : Вища школа, 1966. 232 с.
19. Жлуктенко Ю. О. Лингвистические аспекты двуязычия. Киев : Вища школа, 1974. 174 с.
20. Завьялова М. В. Исследование речевых механизмов при билингвизме (на материале ассоциативного эксперимента с литовско-русскими билингвами). *Вопросы языкознания*. 2001. № 5. С. 60–85.
21. Захватаева К. С. Языковые контакты : базовые понятия и их стратификация. *Известия Российского государственного педагогического университета им. А. И. Герцена*. 2010. № 126. С. 165–170.
22. Ильина Л. А. Лексическое заимствование : переход иноязычий или внутриязыковое создание. *Гуманитарные науки в Сибири. Серия Филология*. 1998. № 4. С. 91–96.

23. Ильяшенко Т. П. Языковые контакты на материале словяно-молдавских отношений. Москва : Наука, 1970. 209 с.
24. Їжакевич Г. П. Українсько-російські мовні зв'язки радянського часу. Київ : Наукова думка, 1969. 304 с.
25. Клоков В. Т. Французский язык в Африке : Лингвокультурологическое исследование. Саратов : Изд-во Саратов. Ун-та, 2000. 284 с.
26. Козлова Т. О. Лексикологія першої іноземної мови : конспект лекцій для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра спеціальності «Філологія» освітньо-професійної програми «Мова і література (англійська)». Запоріжжя : СТАТУС, 2018. 116 с.
27. Козлова Т. О. Borrowing as an Interface for Multicultural Discourse : Aotearoa New Zealand. *Лінгвістичні студії*. 2019. № 37. С. 98–104.
28. Кондакова М. Ф. Испано-французские языковые контакты (сферы и динамика проникновения испанских контактных элементов во французский язык) : монография. Екатеринбург : Изд-во УрГПУ, 2004. 180 с.
29. Крысин Л. П. Языковое заимствование как проблема диахронической социолингвистики. *Диахроническая социолингвистика* / В. М. Алпатов, А. Н. Баскаков, Г. К. Венедиктов и др. ; отв. ред. В. К. Журавлев. Москва : Наука, 1993. С. 131-151.
30. Марр Н. И. Избранные работы. Москва – Ленинград : ГСЭИ, 1935. Т.3. 422 с.
31. Мартине А. Основы общей лингвистики. *Новое в лингвистике*. Москва : Изд-во иностранной литературы, 1963. Вып. 3. С. 366–566.
32. Мацнева Є. А. Проблема типології соціального білінгвізму. *Молодий вчений*. 2016. № 3. С. 542–546.
33. Намачинська Г. Явище мовної взаємодії : дослід. підходи, специфіка трактування та причини. *Studia Ukrainica Posnaniensia*. Poznan : Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, 2018. Vol. VI. P. 101–106.

34. Павленко Г. В. Проблема освоения иноязычных заимствований : языковой и речевой аспекты (на материале англицизмов конца XX в.) : автореф. дис. ... канд. филол. наук. 10.02.01. Таганрог, 1999. 27 с.
35. Родина Л. И. Языковые контакты в условиях многоязычия Швейцарской конфедерации. *Научные ведомости. Серия Гуманитарные науки.* 2016. № 7. С. 71–74.
36. Розенцвейг В. Ю. Языковые контакты. *Лингвистическая проблематика.* Ленинград : Наука, 1972. 80 с.
37. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика : напрямки і проблеми : підручник. Полтава : Довкілля-К, 2008. 712 с.
38. Семчинський С. В. Загальне мовознавство. Київ : Вища школа, 1988. 328 с.
39. Семчинский С. В. Семантическая интерференция языков (на материале славяно-восточнороманских языковых контактов) : автореф. дис. ... докт. филол. наук : 10.02.19. Киев : Из-во ун-та им. Т. Г. Шевченко, 1973. 56 с
40. Серебренников Б. А. О взаимодействии языков (Проблема субстрата). *Вопросы языкознания.* 1955. № 1. С. 7–25.
41. Сталтмане В. Э., Граудина Л. К. Культура латышской речи в условиях двуязычия. *Вопросы языкознания.* Москва : 1981. №3. С. 128–133.
42. Тараненко О. О. Українська мова на сучасному етапі (кінець 1980-х — 1990-і роки) : старі і нові проблеми. *Мовознавство : Тези та повідомлення III Міжнародного конгресу україністів.* Харків : Око, 1996. С. 23–26.
43. Турченко Л. В. Гібридні номінації з компонентом Maori в англійській мові Нової Зеландії. *Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна. Серія Іноземна філологія.* 2016. Вип. 83. С. 178–183.
44. Ульяницкая Л. А. Языковые контакты и особенности их изучения в различных лингвистических дисциплинах. *Филологические науки. Вопросы теории и практики.* Тамбов : Грамота, 2017. № 12(78). Ч. 4. С. 173–176.
45. Чередниченко О. І. Мовні контакти у сучасному світі. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія Іноземна філологія.* 2006. №40. С. 4–6.

46. Штурнак О. Мовні контакти як об'єкт вивчення. *Теле та радіожурналістика*. 2009. № 8. С. 119–130.
47. Шухардт Г. К вопросу о языковом смешении. *Избранные статьи по языкознанию*. Москва : Едиториал УРсс, 2003. Изд. 2-е. С. 174–184.
48. Appel R. Language Contact and Bilingualism. Amsterdam : Amsterdam Academic Archive, 2005. № 7. 213 p.
49. Bakker P., Mous M. Mixed Languages. 15 Case Studies in Language Intertwining Dordrecht. Amsterdam : ICG Printing. 1994. 244 p.
50. Bakker P. Typology of mixed languages. *The Cambridge Handbook of Linguistic Typology*. Cambridge : Cambridge University Press. 2015. P. 217–253.
51. Bell A., Koenraad K. New Zealand English. Wellington : Victoria University Press. 2000. 320 p.
52. Carr E. B. Da kine talk : from pidgin to Standard English in Hawaii. Honolulu : University Press of Hawaii, 1972. 191 p.
53. Conrad R. Lexikon der sprachwissenschaftlicher Termini 2., unveränderte Auflage. Leipzig : VEB Bibliographisches Institut, 1988. 401 S.
54. Clyne M. Dynamics of language contact : English and immigrant languages. Cambridge : Cambridge University Press, 2003. 282 p.
55. Degani M. Language Contact in New Zealand. *Academic Journal of Modern Philology*. University of Verona. 2012. Vol. 1. P. 13– 24.
56. Delafosse M. Les langues du Soudan et de la Guinée. Les langues du monde. Paris : Champion, 1924. 559 p.
57. Domingue N. Le contact entre les langues et ses effets sur la syntaxe. *Plurilingua*. 1983. Vol. 1. P. 267–279.
58. Durkin Ph. Borrowed Words : A History of Loanwords in English. Oxford : Oxford University Press, 2014. 491 p.
59. Grosjean F. Life with two languages : an introduction to bilingualism. London : Harvard University Press, 1982. 370 p.
60. Hay J., Maclagan M., Gordon E. Dialects of English. New Zealand English. Edinburgh : Edinburgh University Press, 2008. 164 p.

61. Heath J. Language contact and language change. *Annual Review of Anthropology*. 1984. №13. P. 367–384.
62. Hickey R. Language contact and typological difference. Transfer between Irish and Irish English. *Language contact and the history of English*. Frankfurt : Peter Lang., 2001. P. 131–69.
63. Hoffer B. L. Language Borrowing and Language Diffusion : an Overview. *Intercultural Communication Studies XI*. Trinity University. 2002. 37 p.
64. Huber W. Interferenz und Syntax. *Sprachliche Interferenz. Festschrift für Werner Betz zum 65. Geburtstag*. Tübingen : Niemeyer, 1977. S. 57–76.
65. Juhasz J. Probleme der Interferenz. Budapest : Akademiai Kiado, 1977. 174 S.
66. Martinet A. Introduction to : Weinreich U. *Languages in Contact*. New York : Mouton, 1953. P. 7–24.
67. Matras Y. Mixed languages : A functional – communicative approach. *Bilingualism : Language and Cognition*. Cambridge : University Press. 2000. №3(2). P. 79–99.
68. Meakins F., Stewart J. Mixed languages. *Cambridge handbook of language contact*. Cambridge : Cambridge University Press, 2018. 32 p.
69. Meakins F., Jones C., Algy C. Bilingualism, language shift and the corresponding expansion of spatial cognitive systems. *Language Sciences*. 2016. №54. P. 1–13.
70. Metzler J. B. *Linguistik : Ein Handbuch* Herausgegeben von Andre Martinet. Stuttgart : Metzner, 1973. 368 p.
71. Mougeon R, Beniak E. Linguistic Consequences of Language Contact and Restriction : The case of French in Ontario, Canada. Oxford : Oxford University Press, 1991. 256 p.
72. Muysken P. Two linguistic systems in contact : Grammar, phonology, and lexicon. *The Handbook of Bilingualism and Multiculturalism*. Malden, USA : Blackwell, 2013. P. 193-216.
73. Myers-Scotton C. Code-switching. *The Handbook of Sociolinguistics* / ed. by F. Coulmas. Oxford : Blackwell, 1998. P. 149–162.

74. Nelde P. H. Contact or conflict? Observations on the dynamics and vitality of European languages. *Language conflict and language planning*. Berlin : Mouton de Gruyter, 1993. P. 165–177.
75. Phelizon J. H. Vocabulaire de la linguistique. Paris : Eds Roudel, 1976. 280 p.
76. Rash F. J. French and Italian Lexical Influences in German-speaking Switzerland : (1550 – 1650). New York, Berlin : Mouton de Gruyter, 2013. 423 p.
77. Rot S. Language contact. Bern; New York; Paris : Lang, 1991. 322 p.
78. Siemund P. Language contact: Constraints and common paths of contact induced change. *Language Contact and Contact Languages*. Amsterdam : Benjamins, 2008. P. 3–11.
79. Thomason S. G. Language contact, Creolization and Genetic Linguistics. Berkley : University of California Press, 1988. 412 p.
80. Thomason S. G. A typology of contact languages. *Pidgins and creoles : Structure and status*. Amsterdam : John Benjamins, 1997. P. 71–88.
81. Turner G. W. The English Language in Australia and New Zealand. London : Longman, 1972. 236 p.
82. Wierzbicka A. Bilingualism and cognition: the perspective from semantics. *Language and Bilingual Cognition* / ed. by V. Cook, B. Bassetti. New York : Psychology Press, 2010. P. 191–218.
83. Wundt W. Völkerpsychologie. Stuttgart : Union Deutscher Verlagsgesellschaft, 1921. 427 p.

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

84. Briggs B. The Complete English – Maori Dictionary. Auckland : University Press, 2013. 240 p.

85. Orsman H. W. *The Dictionary of New Zealand English*. Auckland : Oxford University Press, 1997. 965 p.
86. Williams W. A. *Dictionary of the New Zealand Language, and a Concise Grammar; to which are Add. a Selection of Colloquial Sentences*. Paihia : Society, 1844. 1 Ed. 195p.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

87. Bardsley NZ Words. *The NZ dictionary centre*. Wellington : Oxford Univ Press, 2005. P. 1–4.
88. Bauer L. English in New Zealand. *The Cambridge History of the English Language*. Cambridge : Cambridge University Press, 1994. Vol. 5. P. 382–429.
89. Bayard D. New Zealand English : Origins, Relationships and Prospects. *Moderna Sprak*. 2000. № 94 (1). P. 8–14.
90. Borell D., Kani T. T. Tauranga Moana. *Journal of the Tauranga Historical Society*. 2017. P. 89–99.
91. Brockie B. Native plants and animals – overview. Te Ara — the Encyclopedia of New Zealand. URL : <http://www.TeAra.govt.nz/en/native-plants-and-animals-overview> (дата звернення 15.09.2019).
92. Bryce A. Pōwhiri or welcome ceremonies. URL : <https://www.newzealand.com/uk/feature/powhiri-maori-welcome/> (дата звернення 07.11.2019).
93. Clark M. Whirikoki and his Seal. New Zealand : Huia Publishers, 1997. 31 p.
94. Connor F. Who is Ihumātao protest leader Pania Newton, what is she fighting for and why does it matter? URL : <https://www.newshub.co.nz/home/new-zealand/2019/07/who-is-ihum-tao-protest-leader-pania-newton-what-is-she-fighting-for-and-why-does-it-matter.html> (дата звернення 07.11.2019).
95. Drewery M. *Koro`s Medicine*. New Zealand : Huia Publishers, 2004. 32 p.

96. EL in NZ — English language in New Zealand. URL : <https://teara.govt.nz/en/english-language-in-new-zealand> (дата звернення 14.03.2019).
97. Gregory P. Maori Haka Dance. URL : <https://www.polynesia.com/blog/a-warriors-haka/> (дата звернення 27.11.2019).
98. Haerewa N. Māori Culture: What Is A Pōwhiri? URL : <https://theculturetrip.com/pacific/new-zealand/articles/maori-culture-what-is-a-powhiri/> (дата звернення 27.11.2019).
99. Harakeke. URL : <https://www.doc.govt.nz/nature/native-plants/harakeke-flax/> (дата звернення 15.09.2019).
100. Henwood O. R., Kirby C. L., Cutting, B. T. An exploratory faunal survey of New Zealand temperate rainforest epiphytes. *New Zealand Natural Science*. 2014. № 39. P. 10–24.
101. Hineahuone — Legend Hineahuone. URL : <https://www.tamakimaorivillage.co.nz/blog/maori-culture-in-new-zealand-legends/> (дата звернення 02.12.2019).
102. Hipkiss I. Meet the new Māori you elected to council this year. URL : <https://www.newshub.co.nz/home/politics/2019/10/meet-the-new-m-ori-you-elected-to-council-this-year.html> (дата звернення 07.12.2019).
103. Ihimaera W. The Little Kowhai Tree. New Zealand : Huia Publishers, 2007. 36 p.
104. Kōwhai. URL : <https://www.doc.govt.nz/nature/native-plants/kowhai/> (дата звернення 15.09.2019).
105. Kupu — Kupu o te Ra. URL : <https://kupu.maori.nz/kupu> (дата звернення 27.11.2019).
106. Lambert S. A. New Zealand Māori Word Encyclopedia. Auckland : WE International Ltd, 2007. 832 p.
107. Mataora — Legend Mataora and Niwareka in the Underworld. URL : <http://mythsofthemaoriunderworld.blogspot.com/2011/08/mataora-and-niwareka-in-underworld.html> (дата звернення 02.12.2019).
108. MC — Māori culture. URL : <https://www.newzealandnow.govt.nz/living-in-nz/settling-in/maori-culture> (дата звернення 29.11.2019).

109. MC Marae — Māori Culture : What Is A Marae? URL : <https://theculturetrip.com/pacific/new-zealand/articles/maori-culture-what-is-a-marae/> (дата звернення 02.12.2019).
110. Maori WP — Maori words and phrases. URL : <http://www.maori-language.net/maori-words-and-phrases/> (дата звернення 02.12.2019).
111. МКК — Mānuka / kahikātoa and kānuka. URL : <https://www.doc.govt.nz/nature/native-plants/manuka-kahikatoa-and-kanuka/> (дата звернення 15.09.2019).
112. Marae – Māori meeting grounds. URL : <https://www.newzealand.com/uk/feature/marae-maori-meeting-grounds/> (дата звернення 02.12.2019).
113. Maui — The legend of Maui and the magic fishhook. URL : <http://history-nz.org/maori9.html> (дата звернення 02.12.2019).
114. Moorfield J. C. Te Kōhure Textbook. Auckland : Pearson Education New Zealand, 2004. Ed. 2. 340 p.
115. Mulinder M. New Zealand plants & animals. URL : <https://www.newzealand.com/us/feature/new-zealand-flora-and-fauna/> (дата звернення 15.09.2019).
116. Nelisi L. Sione's talo. New Zealand : Scholastic N.Z. 1992. 16 p.
117. NZ hist — New Zealand's history. URL : <https://teara.govt.nz/en/history> (дата звернення 14.03.2019).
118. Ng — Ngutukākā. URL : <https://www.doc.govt.nz/nature/native-plants/kaka-beak/> (дата звернення 15.09.2019).
119. Price R. The kiwi: why is it our national icon? URL : <https://www.stuff.co.nz/national/71233953/the-kiwi-why-is-it-our-national-icon> (дата звернення 02.12.2019).
120. RNZ — Māori place names for areas in Fiordland, Southern Alps. URL : <https://www.rnz.co.nz/news/te—manu—korihi/405386/maori-place-names-for-areas-in-fiordland-southern-alps> (дата звернення 02.12.2019).
121. Tamehana E. Roimata's Cloak. Wellington : Huia Publisher, 1997. 30 p.
122. Taonui R. Tapa whenua – naming places. Exploration and naming. 2008. P. 1–5.
123. Tawhara M. The Puriri Tree. New Zealand : Scholastic N.Z, 2000. 37 p.

124. Te Wiki — Te Wiki o Te Reo Māori – Māori Language Week. URL : <https://nzhistory.govt.nz/culture/maori-language-week/365-maori-words> (дата звернення 02.12.2019).
125. Tipene T. Taming the Taniwha. Wellington: Huia Publishers, 2001. 31p.
126. Walker T. Factors dividing whanau. 2017. P. 3 URL : <https://teara.govt.nz/en/whanau-maori-and-family/page-3> (дата звернення 27.11.2019).
127. Warren P. Origins and Development of New Zealand English. *International Journal of Language, Translation and Intercultural Communication*. 2012. P. 87–102.
128. WMF — Whānau – Māori and family. URL : <https://teara.govt.nz/en/whanau-maori-and-family/page-3> (дата звернення 27.11.2019).

SUMMARY

The presented paper is dedicated to the analysis of Maori loans in Modern English.

The object of the work can be defined as the lexis of the New Zealand English.

The main aim of the paper consists in analyzing the Maori loans in New Zealand English. It determined the accomplishment of such objectives as:

- profound analysis and systematization of the theoretical foundations of the theory of language contact;
- investigation of the main features, functions and purpose of usage of Maori loans in New Zealand English.

The centuries of permanent contact and interaction of the English and indigenous language Maori caused the appearance of Maori loans in the English vocabulary. The sphere of their usage is quite extensive. These words fill the lexical gaps in English when there is no equivalent of the real name in it. Maori words take part in the derivation and conversion during the process of assimilation. These loans make English language more expressive and melodic.

The scientific novelty of the represented research lies in the investigation of the main functions and purpose of usage of the Maori loans in English language

Key-words: *language contact, maori language, English language of New Zealand*

Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ

Я, Нікуліна Анастасія Миколаївна, студент(ка) 2 курсу, форми навчання денної, факультету іноземної філології, спеціальність 035 Філологія, освітньо-професійна програма мова і література (англійська), адреса електронної пошти n.stasya18@gmail.com,

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Системний аналіз маорійських запозичень в сучасній англійській мові» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлений/ознайомлена;

- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

- згоден/згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою Інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

Дата _____ Підпис _____ ПІБ (студент) _____